

کتابِ جدید فارسی

کلاس هفتم

پنجاب کریکوم اینڈ ٹیکسٹ بک بورڈ، لاہور

جملہ حقوق بحق پنجاب کریکلم اینڈ میکسٹ بک بورڈ، لاہور محفوظ ہیں۔

تیار کردہ: پنجاب کریکلم اینڈ میکسٹ بک بورڈ، لاہور

نظر ثانی شدہ قومی روپیو کمیٹی وفاقی وزارت تعلیم حکومت پاکستان

مصنفوں : ڈاکٹر محمد بشیر حسین (مرحوم)

میرزا ھادی علی بیگ (مرحوم)

سید نصیر شادانی

مدیر : ڈاکٹر محمد بشیر حسین (مرحوم)

تجددی نظر و اضافات :

ڈاکٹر آفتاب اصغر

گران طباعت : خانم شاگفتہ صابر

کپوزنگ : بتعاون خانہ فرہنگ جمہوری اسلامی ایران - لاہور

ناشر: اویس بک سنٹر، لاہور۔ مطبع: احمد طیب پرنٹرز، لاہور۔

تاریخ اشاعت ایڈیشن طباعت ، تعداد اشاعت قیمت

۱۰۰۰ ہفتہ اول ۴۳.۰۰ اکتوبر ۲۰۱۶ء

فهرست

مناجات (نظم)	درس اول
نعت رسول اکرم	درس دوم
صبر و پایداری	درس سوم
پیامبر ما و کودکان	درس چهارم
چه خوش باشد نماز پنجگانه (نظم)	درس پنجم
پایتخت پاکستان	درس ششم
پندهای لقمان به پسر خود	درس هفتم
تابندہ پاکستان ما	درس هشتم
یارِ غار (حضرت ابوبکر صدیق [ؓ])	درس نهم
كتابفروشی (مکالمه)	درس دهم
روباه و زاغ (نظم)	درس یازدهم
فاروق اعظم (حضرت عمر [ؓ])	درس دوازدهم
حضرت عائشه صدیقه [ؓ]	درس سیزدهم
چشمہ و سنگ (نظم)	درس چهاردهم
وفای به عهد (حکایت)	درس پانزدهم
اتفاق و اتحاد	درس شانزدهم
قبول رنج فرما، دانش آموز (نظم)	درس هفدهم

مکه معظمه	درس هیجدهم
ساعت (مکالمه)	درس نوزدهم
نماز	درس بیستم
احترام پدر و مادر	درس بیست و یکم
فروتنی (نظم)	درس بیست و دوم
مجاهد لاثانی (سید جمال الدین افغانی)	درس بیست و سوم
چراغ برق	درس بیست و چهارم
جوانِ راستگو (حکایت)	درس بیست و پنجم
ورزش	درس بیست و ششم
اقبال	درس بیست و هفتم
ذمی بخندیم (دستور زبان)	درس بیست و هشتم
چهار فصلِ سال (مکالمه)	درس بیست و نهم
با خلق خدا کن نکوئی	درس سی ام
بهر ما مشکل گشا علم است علم (نظم)	درس سی و یکم
عید فطر	درس سی و دوم
خوار بار فروشی (مکالمه)	درس سی و سوم
خنده کنیم (کرایه تاکسی)	درس سی و چهارم
أُتوبُوس (مکالمه)	درس سی و پنجم
مادرِ ملت	درس سی و ششم
چوپان دروغگو (حکایت)	درس سی و هفتم
احوال پرسی (مکالمه)	درس سی و هشتم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام خدا وند بخشندۀ مهربان

درس اول

مناجات

ما گنه‌گاریم و تو آمرز گار	پادشاها جرم مارا در گذار
جرم بی اندازه، بی حد کرده ایم	تونکوکاری و ما بد کرده ایم
غافل از امر و نواهی بوده ایم	روز و شب اندر معاصی بوده ایم
آبروی خود به عصیان ریخته	بر در آمد، بندۀ بگریخته
نا امید از رحمت شیطان بود	بحر الطاف تو بی پایان بود
پیش از آن کاندر لحد خاکم کنی	چشم دارم از گنه پاکم کنی
	اندر آن دم کزبدن جانم بری
	از جهان با نور ایمانم بری

(پند نامه عطار)

فرهنگ

مناجات : خدا کی بارگاہ میں دعا
 معاصی : جمع ہے معصیت کی، گناہ
 امر : (اس کی جمع اور امر ہے) وہ کام جن کے کرنے کا اللہ تعالیٰ نے حکم دیا ہے
 نواہی : وہ کام جن کے کرنے سے اللہ نے منع کیا ہے

تمرین

- ۱- فارسی میں ترجمہ کریں۔
 - ۲- اے اللہ ہم گناہ گار ہیں۔
 - ۳- اے اللہ تو بخشنے والا ہے۔
 - ۴- اے اللہ تو ہمارے گناہ بخش دے۔
 - ۵- اے اللہ ہمارے گناہ بے حد ہیں۔
 - ۶- اے اللہ تمیرا کرم بے انہا ہے۔
 - ۷- اس نظم کا ترجمہ مسلسل و سلیس نثر میں لکھیے۔
 - ۸- اس مناجات کو زبانی یاد کر لیجیے۔
-

درس دوم

نعت رسول اکرم ﷺ

خواجہ دنیا و دین گنج وفا
 صدر و بدر هر دو عالم مصطفیٰ
 پیشوایی این جهان و آن جهان
 مقتدا یی آشکارا و نہان
 او فصیح عالم و من لال او
 کی توانم داد شرح حال او
 وصف او کی لایق این ناکس است
 رهنمای اصفیاء و اولیاء
 مہترین و بہترین انبیاء

(فرید الدین عطار)

فرهنگ

گنج وفا : وفا کا سرمایہ یا خزانہ
 بدر : چودھویں کا چاند
 آشکارا : ظاہر
 لال : گونگا
 ناکس : حقیر
 خالق عالم : دنیا کا پیدا کرنے والا، خدا
 اصفیاء : جمع صفائی، پاک، پنے ہوئے یا مخصوص لوگ

خواجہ دنیا : دنیا کا ماں
 صدر : مرکزی شخصیت، سردار
 مقتدا : پیشوای، امام، قائد، راهنمای
 فصیح : خوش کلام، خوش گفتار
 شرح دادن : تفصیل بیان کرنا
 واصف : وصف بیان کرنے والا
 مہترین : سب سے بڑا
 نہان : چھپا ہوا، باطن

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کے جوابات فارسی میں دیں۔

۱- خواجہ دنیا یعنی چہ ۹

۲- صدر و بدر هر دو عالم کیست ۹

۳- فصیح عالم کیست ۹

۴- عطار کدام پیغمبر را مہترین و بہترین انبیا گفته است ۹

۵- مندرجہ ذیل مرکبات کے معنی بتائیے۔

خواجہ جہان ، گنج وفا ، فصیح عالم ، خالق عالم ، راهنمای اولیا

۶- واحد سے جمع اور جمع سے واحد فارسی یا عربی قاعدہ کے مطابق بنائیے۔

خواجہ ، صدر ، فصیح ، اصفیا ، انبیا ، اولیا

درس سوم

صبر و پایداری

چون حضرت محمد ﷺ از جانب خدا پیامبر انتخاب شد تمام مردم را به یگانه پرستی دعوت نمود. دین اسلام روز بہ روز پیشرفت می کرد. در هر خانہ ای سخن از محمد ﷺ دین اسلام بود. هر روز بہ تعداد مسلمانان اضافہ می شد. بنا بر این مشرکان مکہ بہ حضرت ابو طالب، عمومی پیغمبر ﷺ لفتند: ”اگر برادر زاده ات

دست از تبلیغ اسلام نکشید با او و تو مبارزه خواهیم کرد.“ از این تهدید آشکار حضرت ابو طالب متوجه شد که زندگی آنحضرت در خطر است. کسی رانزد رسول اکرم فرستاد. آنحضرت در جواب عمومی محترم خود چنین فرمود: عموجان! اگر خورشید را در دست راست و ماه را در دست چپ بگذارند هرگز دست از تبلیغ اسلام دست نخواهیم کشید. تا خداوند دین خود را ظاهر سازد یا آن که جان خود را در این کار از دست بدهم.

(دکتر آقا قاب اصغر)

فرهنگ

یگانه پرستی : یکتاپرستی، خدائے واحد کی پرستش
 پیشرفت : ترقی
 برادرزاده : بھیجا
 مبارزه خواهیم کرد : ہم جنگ لڑیں گے
 متوجه شدند : وہ سمجھ گئے
 راست : دایاں

صبر و پایداری : صبر و استقلال
 صحبت : گفتگو، بات چیت، گفت و شنید
 سخن بود : چرچا تھا، تذکرہ تھا
 دست کشیدن : ہاتھ کھینچنا
 تهدید آشکار : کھلم کھلا دھمکی
 چپ : بایاں

تمرین

۱- فارسی میں جواب دیجیے۔

- ۱- حضرت محمد تمام مردم را به چه دعوت نمود؟
- ۲- بزرگان قریش از عمومی پیغمبر ﷺ کی کیا چه خواستند؟

۳- در هر خانه سخن از چه چیز بود ۹

۴- مشرکان به عمومی پیغمبر چه گفتند ۹

۵- آنحضرت در جواب عمومی خود چه فرمود ۹

۶- خالی جگہ پر کجیے۔

(الف) چون حضرت محمد از جانب خدا پیامبر شد.

(ب) بزرگان قریش صحبت کردند.

(ج) هر روز اضافه می شد.

(د) بنابر این مشرکین مکہ آخرین بار به حضرت ابو طالب گفتند.

(ه) حضرت ابو طالب متوجه شد که زندگی آنحضرت است.

۳- فارسی میں ترجیح کجیے۔

۱- آنحضرت نے اہل مکہ کو اسلام قبول کرنے کی دعوت دی۔

۲- مشرکوں نے آپ کے چچا سے بات چیت کی۔

۳- دین اسلام نے روز بروز ترقی کی۔

۴- ہم ان کے خلاف لڑیں گے۔

۵- میں تبلیغ اسلام سے دست بردار نہیں ہوں گا۔

۶- مندرجہ ذیل افعال کی اقسام بتائیے۔

انتخاب شد، منع کنند، پیشرفت می کرد، مبارزہ خواهیم کرد، بگذارند

درس چہارم

پیامبر ما و کودکان

حضرت محمد مصطفیٰ ﷺ کو دکان را بسیار دوست داشت. حتی پیش از آن که کودکان به پیامبر سلام کنند، ایشان به کودکان سلام می کرد. همیشه در باره بچه ها می فرمود! ” با کودکان مهربان باشید. کسی که به کودکان مهربانی نکند مسلمان نیست.“

یکی از اصحاب پیامبر می فرماید : روزی نماز با آن حضرت خواندم و با او به طرف خانه رفتم. کودکان را دیدم که دوان دوان به استقبال آن حضرت آمدند. حضرت محمد آنها را نوازش کرد، با مهربانی دست بر سرshan کشید و با خوشروی با آنها به گفتگو پرداخت.
(دکتر آن قتاب اصغر)

فرهنگ

دوست داشت : عزیز رکھتے تھے	حتی : یہاں تک کہ
با کودکان : بچوں کے ساتھ	اصحاب : صحابی
دوان دوان : دوڑے دوڑے	نوازش کرد : انہوں نے پیار کیا
خوشروئی : خندہ پیشانی کے ساتھ	به گفتگو پرداخت : بات کرنے لگ گئے
دست بر سرshan کشید : ان کے سر پر ہاتھ پھیرا	
مهربان باشید : مهربان رہیں، شفقت سے پیش آئیں	

تمرین

۱- درج ذیل سوالوں کے فارسی میں جواب دیجیے۔

۱- حضرت محمدؐ کے کسانی را بسیار دوست داشت ۹

۲- آنحضرتؐ دربارہ بچہ ہا چہ می فرمود ۹

۳- یکی از اصحاب پیامبرؐ کے می فرماید ۹

۴- حضرت محمدؐ با کودکان چہ کرد ۹

۵- حدیث پیغمبرؐ دربارہ کودکان چیست ۹

۶- واحد کے جمع اور جمع کے واحد بنائیے۔

کودکان ، دوست ، پیامبر ، بچہ ہا ، اصحاب

۷- مندرجہ ذیل الفاظ کے متقاد بنائیے۔

کودک ، دوست ، پیش ، مسلمان

۸- مندرجہ ذیل مصادر سے فعل ماضی مطلق کی گردان کیجیے۔

دوست داشتن ، سلام کردن ، مهربان بودن ، دست کشیدن

درس پنجم

چه خوش باشد نماز پنجگانه (نظم)

زجا برخیز، هنگام نماز است
در رحمت به روی خلق باز است

سحر طی شد، مؤذن بانگ برداشت
زهر گلدسته ای آواز برخاست

به آداب مسلمانی، وضو کن
به سوی قبله، با اخلاص، رُوگُن

اگر خواهی نشاط صبحدم را
زآب پاک، جان را روشنی ده

تمام لحظه ها، دل گیرد آرام
به صبح و ظهر، عصر و مغرب و شام

چه خوش باشد که بایاد خداوند
چه خوش باشد نماز پنجگانه

(محمد جواد حجت)

فرهنگ

مؤذن : اذان دینے والا
زهر گلدسته ای : هر ایک میارے
هنگام نماز : وقت نماز
به روی خلق : خلق خدا پر
جان را روشنی ده : روح کوتازگی دے
با اخلاص : خلوص کے ساتھ
دل گیرد آرام : دل تسلیم پائے

سحر طی شد : پوه پھٹگی
بانگ برداشت : اذان دی
آواز برخاست : آواز بلند ہوئی
در رحمت : بخشش کا دروازہ
نشاط صبحدم : صبح کے وقت کی فرحت
به سوی قبله : قبلہ کی جانب
رُوگُن : رخ کر

چه خوش باشد : کیسی اچھی لگتی ہے
نماز پنجگانہ : پانچ وقت کی نماز
زجا برخیز : (اپنی) جگہ سے اٹھ کھڑا ہو۔

تمرین

۱- فارسی میں جواب دیجیے۔

۲- از هر گلستہ ای چہ آواز برخاست ۶

۳- اگر نشاط صبحدم را بخواهیم باید چہ بکنیم ۶

۴- با یاد خداوند چہ می شود ۶

۵- اسمای نماز پنجگانہ چیست ۶

۶- اس نظم کو زبانی یاد کیجیے۔

۷- اس نظم کا مفہوم سادہ نہ میں لکھیے۔

درسِ ششم

پایتخت پاکستان

اسلام آباد پایتختِ پاکستان است۔ اسلام آباد در سال ۱۹۶۱ میلادی نزدیک راولپنڈی ساخته شد۔ اسلام آباد در دامنه کوه ہائی مری واقع است۔ از راولپنڈی تا اسلام آباد تقریباً ۱۵ کیلومتر فاصلہ دارد۔ خیابانہای اسلام آباد خیلی وسیع و

تمیز است. در هر دو طرف خیابانها درختان سبز و سایه دار است. در اسلام آباد چندین گردشگاه و چمن نیز به نظر می آید. گردشگاه "شکر پریان" که روی تپه ای ساخته اند، جای زیبا و دیدنی است. چمن های اسلام آباد گلهای خوش رنگ و خوش بوزیاد دارد. آب خوردنی اسلام آباد از سد راول می آید. پنج شش مسجد بزرگ و زیبا نیز در این شهر بنا شده است. مسجد جامع که به اسم "لال مسجد" معروف است از همه زیباتر است. مسجدی به نام فیصل نیز در اسلام آباد است. این مسجد یکی از بزرگ ترین مساجد دنیا است. هوای اسلام آباد خیلی خوشگوار و لطیف است. اسلام آباد زیبا ترین و تمیز ترین شهر پاکستان است.

(محمد بشیر حسین مرحوم)

فرهنگ

وسیع :	کھلا	دامنه :	دامن
تمیز :	صف ستری	خیابان :	سرک
چمن :	پھولوں اور کیاریوں والا باغ	گردشگاه :	سیرگاہ
تپه ای :	ایک ٹیلا	شکر پریان :	ایک ٹیلے کا نام
سد راول :	راول ڈیم	دیدنی :	دیکھنے کے قابل

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالوں کے فارسی میں جواب دیکھیے :
- ۲- آیا اسلام آباد شهری قدیم است؟

- ۲- اسلام آباد در چه سالی ساخته شد ؟
 ۳- آب خوردنی اسلام آباد از کجا می آید ؟
 ۴- اس سبق میں اسمائے معروف یا اسمائے خاص چن کر لکھیے۔
 ۵- دادند ، ساخته اند ، داده بودند کونے افعال ہیں ؟
 ۶- فارسی میں ترجمہ کریں۔

پاکستان کا پاپیہ تخت اسلام آباد ہے۔ اسلام آباد کوئی پرانا شہر نہیں ہے۔ یہ شہر ۱۹۶۱ء میں آباد ہوا۔ اسلام آباد کی سڑکیں بہت صاف ستری ہیں۔

درس هفتم

پندهای لقمان به پسرخود

حضرت لقمان حکیمی بود و عالم و دانا۔ به پسر خود بسیار پندهای سودمند

می داد کہ چند تا از آنها بدین قرار است :

☆ ای پسر ! اغلب در محفل عالمان بنشین و سخن حکیمان را بہ دقت گوش کن۔

☆ ای پسر ! در نماز میت همیشه شرکت کن۔

☆ ای پسر ! راستگویی را وظیفہ خود دان۔ کسی کہ دروغ می گوید قیافہ اش بی رونق می شود۔

☆ ای پسر ! ہیچ جاہل را دوست مدار و ہیچ دانا را دشمن مساز۔

☆ ای پسر ! در کارهای خود همیشه با علماء مشورت کن۔

☆ ای پسر! سرزنش پدر هما نظر مفید است چنانکه کشت را آب.
☆ ای پسر! از وام گرفتن پرهیز کن. چون وام ذلت روز و اندوه شب است.

فرهنگ

اغلب : اکثر	سودمند : مفید
قیافہ : صورت، چہرہ	به دقت گوش کن : غور سے دھیان سے کان لگا کر سنو
باور : یقین	سرزنش : ڈانٹ ڈپٹ، ملامت
مشورت کن : مشورہ کرو	وام گرفتن : قرض لینا
	پرهیز کن : پرهیز کر

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جوابات دیجیے۔
 - ۲- حضرت لقمان کہ بود ۶
 - ۳- او بہ کہ پند می دادند ۶
 - ۴- قیافہ دروغ گو چطور می شود ۶
 - ۵- در کارہای خود با چہ کسی باید مشورت کرد ۶
 - ۶- سارے سبق کا اردو میں ترجمہ لکھیے۔
- بنشین، بخور، بخوری، آورده باشد، کون سے افعال ہیں، ان کی گردانیں لکھیے۔
- ۷- خالی جگہ پر کریں۔
 - ۸- ہیچ جاہل را دوست

- ۲- هیچ دانا را مساز.
 ۳- از وام گرفتن
 ۴- وام ذلت روز و اندوه است.
-

درس هشتم

تابنده پاکستان ما

پاینده پاکستان ما	تابنده پاکستان ما
تاساخت پاکستان ما	این چار عنصر شد بهم
سن و بلوچستان ما	هم سرحد و پنجاب هم
سکان هر استان ما	باشدند هم شیر و شکر
ایران و پاکستان ما	یک جان دو قلب گشته اند
این خطه پاکان ما	اسلام را حصین حصین
آیین ما قرآن ما	اسلام دین ما بود
توحید هم ایمان ما	بر حق همه پیغمبران
پیغمبر ذیشان ما	هم خاتم پیغمبران
حامی ما رحمان ما	یعنی محمد مصطفی
	تابنده پاکستان ما
	پاینده پاکستان ما

(مرزا حادی علی یگ مرحوم)

فرہنگ

پایندہ : مضبوط، قائم رہنے والا	تابندہ : روشن
شیرو شکر : دودھ اور شکر (گھٹے ملے ہوئے)	عنصر : اصل، مادہ، جزو، حصہ
حصن حصین : مضبوط قلعہ	سکان : (ساکن کی جمع) باشندے، رہنے والے
استان : صوبہ	حامی : حمایت کرنے والا، مددگار
یک جان دو قالب : ایک روح دو جسم مراد ایک دوسرے کے بہت قریب	

تمرین

درج ذیل سوالات کے فارسی میں جوابات دیجیے۔

- ۱- چہار عنصر پاکستان را اسم ببرید ۹
- ۲- چون چہار عنصر بھم شدند چہ چیز ساختہ شد ۹
- ۳- کدام دو کشور یک جان و دو قالب گستہ اند ۹
- ۴- دین ما چیست و آیین ما چہ ۹
- ۵- سکان ہر استان پاکستان باہم چگونہ ہستند ۹
- ۶- اس ساری نظم کا اردو ترجمہ لکھیے۔
- ۷- یہ نظم زبانی یاد کیجیے۔
- ۸- آیین ما، دین ما، مرکب اضافی ہیں۔ اس نظم کے باقی سارے مرکب اضافی بھی لکھیے۔

درس نهم

یارِ غار

حضرت ابوبکر صدیق

دوست و رفیق قدیمی حضرت محمد^{صلی الله علیه و آله و سلم} ابوبکر این قحافه یکی از بزرگان مکه بود. قبل از قبول اسلام شغل حضرت ابوبکر تجارت پارچه بود. روزی از خانه بیرون آمد تا دوست خودش حضرت محمد را ببیند در راه با او ملاقات کرد. پرسید ای محمد! چندین روز است شما را در محفل دوستان ندیدم. شنیدم شما دینی نو آورده اید و بتان کعبه را بد می گویید. فرمود آری رفیقم. از طرف خدای یگانه مقام رسالت به من اعطای شده است. پرستش بتان را حرام می دانم و مردم را به طرف پرستش خدای واحد می خوانم. شما را هم به توحید و اسلام دعوت می دهم.

حضرت ابوبکر گفت، اگر این طور است که خیلی خوب. پس من هم به رسالت شما ایمان آوردم. هماندم کلمه لا اله الا الله خواند و مسلمان شد. اولین کسی که از سالمدان مکه به حضرت پیغمبر^{صلی الله علیه و آله و سلم} ایمان آورد حضرت ابوبکر بود.

روزی ابو جهل پیش حضرت ابوبکر آمد و گفت که اگر کسی بگوید: "من به آسمانها رفتم و در چند ثانیه برگشتم" آیا این ممکن است؟ گفت ظاهراً که غیر ممکن است. ابو جهل گفت که رفیق شما محمد این طور می گوید. گفت اگر او می گوید که راست راست است. حضرت رسول وقتی این راشنید خوشحال شد و لقب "صدیق اکبر" به او اعطای فرمود.

روزی که قرار بود پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم مکه به مدینه هجرت فرمایند، کفار مکه خانه ایشان را محاصره کردند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم ابوبکر از مکه به شبانه خارج شد و در غاری پنهان شد. این دو یار سه روز در آن غار بودند و بعد باهم به مدینه رفتند.

حضرت ابوبکر رض در راه خدمت به اسلام از جان و مال خود هیچ دریغ نمی ورزید. و هرچه داشت در راه خدا خرج کرد. موقع جنگ تبوك تمام اثاثیه خانه را جمع کرد و در گلیمی پوشید و پیش حضرت پیغمبر رس برد.

حضرت رسول رس پرسید! ای ابوبکر رض برای زن و بچه های خویش چه باقی گذاشته اید؟ عرض کرد: هیچ جز نام خدا و رسولش. حضرت پیغمبر رس می فرمود که من پاداش احسان همه را دادم، جزا ابوبکر.

همسر محبوب حضرت پیغمبر رس حضرت عائشه رض دختر او بود. بعد از وفات حضرت پیغمبر رس مسلمانان او را خلیفه اول رسول رس خود، انتخاب کردند. در خطاب اول خود حضرت ابوبکر رض گفت! ای مردم اگر من اطاعت خدا و رسول رس بکنم، مرا یاری دهید ولی اگر سرپیچی کنم، مرا راهنمایی کنید و در آن صورت اطاعت من بر شما واجب نیست. نیز فرمود من نخواهم گذاشت که کسی حق دیگری را بخورد و دولت با هیچ کس از مردم دروغ نخواهد گفت و اجازه نخواهم داد، کسی بی حیا باشد و کارهای بدی را رواج دهد و دولت جهاد را هیچگاه ترک نخواهد گفت.

دو سال و سه ماه بعد از وفات حضرت پیغمبر رس حضرت ابوبکر رض نیز در شصت و سه سالگی به رحمت خدا پیوست و در پهلوی حضرت رسول رس مدفون گشت.

زبان قلم از بیان فضائل او عاجز است تمام احکام خداوندی را همیشه اطاعت می کرد و تا زنده بود تمام سن حضرت پیغمبر رس را زنده نگهداشت.

فرهنگ

بزرگان : سردار، بڑے لوگ	یار غار : لقب حضرت صدیق اکبر
بے بینند : ملاقات کریں	شغل : کاروبار
سالمند : عمر سیدہ	پرستش : عبادت
اثاثیہ : سامان ، اسباب	هماندم : اسی وقت
سرپیچی : سرکشی، انحراف، اختلاف	ھیچگاہ : ہرگز
راست راست : پنج ہی پنج	دولت : حکومت
سنن : (سنن کی جمع) سننیں، روایات	فضائل : (فضیلت کی جمع) بزرگیاں، بڑائیاں
اعطا شد : عطا ہوا	زندہ نگہداشت : قائم اور جاری رکھا
قرار بود : طبق (تحا)	استقادہ : فائدہ

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جوابات دیجیے۔

۱- حضرت ابوبکرؓ قبل از قبول اسلام چہ شغلی داشت ۹

۲- حضرت ابوبکرؓ چہ لقبی داشت ۹

۳- حضرت ابوبکرؓ برای جنگ تبوک چہ چیزهایی را نقدم نمود ۹

۴- حضرت ابوبکرؓ چند سال حکومت کرد ۹

۵- حضرت ابوبکرؓ کجا مدفون شد ۹

۶- آخری پیرے کا ترجمہ کیجیے۔

- ۳- رفیق قدیمی، مرکب تو صنی ہے۔ ایسے تین اور مرکب چن کر لکھیے۔
 -۴- می خوانم، می دهم اور می دانم کونے افعال ہیں۔ ان کی گردانیں لکھیے۔
-

درس دهم

کتابفروشی و مغازہ نوشت افزار

امروز احمد و حامد خیلی خوشحال از مدرسه برگشته اند و چرا خوشحال نباشند مدیر مدرسه نتیجه کلاس ششم را اعلام کرده بود و این دو برادر نه فقط قبول بلکه شاگر اوں و دوم در کلاس شدند۔ احمد دکمه زنگ خانہ را فشار داد و مادرشان مریم در را باز کرد۔

احمد و حامد: سلام ماما جان۔ بخواست خداوند ما هر دو برادر قبول شدیم و حالا رفتیم کلاس هفتم۔

مریم: (بچہ های خود را نوازش می کند و می گوید): سلامت باشید بچہ های من زهرا: (خواهر بزرگ شان از اتاق بیرون شتافت و گفت): خیلی خیلی تبریک عرض می کنم۔

احمد و حامد: خیلی متشکرم (بعد رو به مادر می گویند) ماما جان! اگر فرصت دارید بیایید با ما، کتابهای کلاس هفتم را بخریم۔ نوشت افزار هم لازم داریم۔

مریم: نور چشمانت من که امروز خیلی گرفتارم۔ شما زهرا را ببرید۔ اینهم بعضی چیزها می خواهد بخرد۔

احمد: خیلی خوب۔ بیا خواهر جان برویم، احمد و حامد با زهرا رفتند به اردو بازار

لاهور، جلوی "کتابفروشی اقبال" که رسیدند فروشنده گفت.

فروشنده: بچه ها بفرمایید.

احمد: کتاب های جدید کلاس هفتم چاپ شده، مثلاً کتاب فارسی، اردو، انگلیسی، تاریخ و جغرافی و شیمی و علوم اسلامی و حساب وغیره

حامد: چرا فراموش می کنی! دفترچه برای هر درس نیز بخرید.

زهرا: شمارسم نمی خوانید؟ اگر می خوانید دو دفترچه رسم هم بخرید.

احمد: چرا! فراموش کردم. دو دفترچه رسم هم بیاورید. نگاه کنید زور بیارید ما یک کمی عجله داریم.

فروشنده: اطاعت می شود قربان. دیگر چه لازم دارید.

احمد: عرض می شود، که دو تا مداد پاک کن، دو تا خودنویس و یک مداد تراش، یک شیشه جوهر، دو تا خط‌کش پلاستیکی و دو دسته کاغذ سفید و دو تا سرقلم سوا هم بدهید.

(بعد رو به حامد می گوید) چیزی دیگری که لازم ندارید؟ ممکن است من فراموش کرده باشم.

حامد: فعلًا که همین هاست اگر چیزی ماند فردا یا پس فردا می خریم.

احمد: زهرا جان! شما هم چیزی می خواهید بخرید؟

زهراء: (کمی فکر می کند و رو به فروشنده می گوید) کتاب جدید خانه داری برای کلاس نهم به من بدهید.

احمد: چه قدر شد آقا؟

فروشنده: زیاد نشد. صد و پنجاه روپیه.

پول را پرداخته هر سه برادر و خواهر به خانه برگشتند.

(محمد شیر حسین مرحوم)

فرهنگ

چرا : کیوں نہیں (ہاں)	مغازہ نوشت افزار : سیشنری کی دکان
بفرمایید : تشریف لائیے	اعلام کردہ بود : اعلان کیا تھا
دکمه : بٹن	قبول : کامیاب
بخواست خداوند : خدائی تعالیٰ کے فضل سے	فشار داد : دبایا
تبریک : مبارک باد	شتافت : لپکی، جلدی سے آئی
نوشت افزار : لکھنے کا سامان	متشرکریم : ہم شکرگزار ہیں
شیمی : علم کیمیا، کیمیئری	خیلی گرفتار م : میں بہت مصروف ہوں
رسم : ڈرائیگ	دفترچہ : کاپی
مداد پاک کن : ربو	مداد : پنسل
سرقلم : نب	شیشه جوهر : روشنائی کی شیشی
ما یک کمی عجلہ داریم : ہمیں ذرا جلدی ہے۔	
	فعلاً : فی الحال

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے :
- ۲- احمد و حامد از مدرسه به چه حال برگشتند۔
- ۳- زهرا خواهر شان چون خبر قبول شدن شان شنید، چه گفت^۹
- ۴- فروشنده به بچہ ها چه گفت^۹

- ۱- احمد کدام کتابهای کلاس هفتم را گفت که بیارد؟
- ۲- زهرا کدام کتاب را خواست؟
- ۳- برگشتند، داده بود، نوازش می کند، می کنم، ببرید کس کس فعل کے کون کون سے صیغہ ہیں؟ ان کی گردانیں لکھیے۔
- ۴- اس سبق میں سے پانچ اسم معرفہ چن کے لکھیے۔
- ۵- قبول، تبریک، دفترچہ اور اعلام کو اپنے جملوں میں استعمال کیجیے۔

درس یازدهم

روباہ و زاغ

بہ دھان بر گرفت و زود پرید	زاغکی قالب پذیری دید
کہ از آن می گذشت روباہی	بر درختی نشست در راهی
رفت پائی درخت و کرد آواز	робہ پر فریب و حیلت ساز
چہ سری، چہ دمی، عجب پایی	گفت بہ بہ چہ قدر زیبایی
نیست بالا تراز سیاہی رنگ	پرو بالت سیاہ رنگ و قشنگ
نه بدی بہتر از تو در مرغان	گرخوش آواز بودی و خوش خوان
تاکہ آوازش آشکار کند	زاغ می خواست قار قار کند
طعمہ افتاده چون دھان بگشود	
رو بہک جست و طعمہ را بربود	

(حیب یغمائی)

فرهنگ

حیلت ساز : مکار	قالب پنیر : پنیر کی ٹکلیا
بے بہ : واہ واہ، کلمہ تعریف ہے	پائی درخت : درخت کے نیچے
خوش خوان : اچھا گانے والا	قشنگ : خوب صورت
بربود : چھین لیا	طعمہ : لقدمہ (پنیر کا ٹکڑا)
قارقار کند : کائیں کائیں کرے	
نیست بالا تراز سیاہی رنگ : سیاہ رنگ سے بڑھ کر کوئی رنگ نہیں ہوتا	

تمرین

- ۱- درجن زیل سوالات کے فارسی میں جوابات دیجیے۔
- ۲- رو باہ پائی درخت رفتہ چہ آواز کرد؟
- ۳- زاغ چہ می خواست و چرا؟
- ۴- زاغ چہ دھان بگشود چہ شد؟
- ۵- پس رو باہ چہ کرد؟
- ۶- پرو بال زاغ چطور بود؟
- ۷- ”zagki“ میں ”ک“ تصغیر کا ہے اور ”ی“ وحدت کی علامت ہے۔ اس سبق میں سے ایسے سب اسماء جن کے لکھیے۔ جن میں ”ی“ وحدت (ایک) کی علامت ہے۔

۳- خالی جگه پر کریں.

- ۱- به دهان و زود پرید.
 - ۲- بر درختی نشست راهی.
 - ۳- رفت پای درخت کرد آواز.
 - ۴- نیست از سیاهی رنگ.
-

درس دوازدهم

فاروق اعظم

حضرت عمر بن خطاب

اسم پدرش خطاب و نام جدش مغیره بود که از سرداران نامور بنی عدی بود. حضرت عمر نیرومند و خوش هیکل بود. در اسب سواری و شمشیر زنی بسیار ماهر بود. در سخنرانی و سخن شناسی خیلی ممتاز بود. وقتی بزرگ شد، تحصیل کرد و شغل تجارت را اختیار نمود. در همان روزها خدای متعال حضرت محمد پیغمبر اسلام را مقام پیغمبری داد و چند نفر دین اسلام را پذیرفتند ولی عمر بن خطاب با کفار دیگر مسلمانان را اذیت می کرد. حضرت پیغمبر پیغمبر دعا فرمودنکه با ر خدایا تو سطع عمر، اسلام را قوت بخش. چنانکه روزی بعد به دعوت خواهر خود ایمان آورد و به خدمت اقدس حضرت رسالت پناه شرفیاب شده و مسلمان شد.

قبل از آن روز مسلمانان پنهانی دعوت به اسلام می داند و در خانه های خود نماز می خوانند ولی حضرت عمر که اسلام را قبول کرد به حضرت پیغمبر پیغمبر

عرض کرد که آنچه حق است باید علناً گفته شود. حضرت پیغمبر ﷺ با حرف عمر^{رض} موافقت نموده و به خانهٔ کعبه تشریف برد و آنروز نخستین بار تمام مسلمانان علناً نماز خواندند. چون با این جرأت حضرت عمر^{رض} فرق میان کفر و اسلام آشکار شده بود، حضرت پیغمبر ﷺ خوشحال شده لقب "فاروق" به او دارند. از آن به بعد مسلمانان آشکاراً کفار را به قبول اسلام دعوت دادند.

وقتی رسول خدا ﷺ دستور داد مسلمانان به مدینه هجرت کنند. همه آنها کفار مکه را بی خبر گذاشتند، پنهانی می‌رفتند ولی حضرت عمر^{رض} اعلام کرد که اگر کسی از مشرکین مکه می‌خواهد زن خود را بیو و بچه‌های خود را ایتیم کند بباید و جلوی مرا بگیرد. هیچکس جرأت نکرد که جلوی او را بگیرد. او با اطمینان خاطر به مدینه هجرت کرد. حضرت عمر^{رض} در تمام غزوه‌ها شرکت کرد و دلیرانه با کفار جنگید. در موقع جنگ تبوك نصف مال و متعای خود را به حضرت رسول ﷺ تقدیم نموده بود. به پیشنهاد و اصرار او حضرت ابوبکر^{رض} سوره‌های قرآن را جمع نموده بصورت کتابی در آوردہ بود.

بعد از حضرت ابوبکر^{رض} بار خلافت بدش او گذاشتند. در زمان او ایران و روم و بیت المقدس فتح شد و در این کشورها دین اسلام رواج یافت. شبهاً تنها در کوچه و بازار می‌گشتند تا کسی گرسنه نخوابد. کسی بی رخت و لباس نباشد و کسی بی خانه نماند. هر کس به هر چیزی احتیاج داشت از بیت المال می‌داد. در زمان ایشان هر کس حق داشت هر وقت خواسته باشد برای هر مشکلی خلیفه را ببیند. هر کس می‌توانست به دولت و خلیفه ایراد بگیرد. با وجود اینکه خلیفه بود ولی از لحاظ غذاء لباس و مسکن مثل یک آدم عادی زندگی می‌کرد. حقوق او نیز با صحابه دیگر برابر بود.

حضرت رسول ﷺ می فرمود اگر بعد از من قرار بود پیغمبری بباید آن مقام به عمر عطا می شد. روز بیست و ششم ذی الحجه ۱۴۲۳، پیش امام نماز فجر بود که به دست غلامی به اسم فیروز ابو لؤلؤ، در شصت سالگی جام شهادت نوشید و در پهلوی حضرت پیغمبر ﷺ مدفون شد.

فرهنگ

مہارت : پوری اور مکمل مہارت	نیرومند : طاقتور
تحصیل کر دند : تعلیم حاصل کی	شغل : پیشہ
علنا : کھلے بندوں، اعلانیہ	شرفیاب شده : مشرف ہو کر
پنهانی : چوری چھپے	موافقت نموده : قبول فرما کر
جلوی مرا بگیر : مجھے آکرو کے	بدوش : کندھے پر
ایراد : کنکڑ چینی	پیشنہاد : تجویز
آدم عادی : معمولی آدمی	مسکن : مکان، گھر
اگر قرار بود : اگر طے ہو چکا ہوتا	حقوق : تنخواہ
بسیار ماهر : بہت زیادہ ماهر	مقام : مرتبہ

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کافاری میں جواب دیجیے۔
- ۲- حضرت پیغمبر دربارہ حضرت عمر چہ دعا فرمود ۹
- ۳- حضرت پیغمبر چرا القب ”فاروق“ بحضرت عمر داد ۹
- ۴- موقع جنگ تبوک حضرت عمر چہ قدر از مال و متاع خود بحضرت پیغمبر تقدیم نمود ۹

- ۴- حضرت عمرؓ شبهہا در کوچہ ها می گشت، چه می خواست ببیند ۶
 ۵- با وجود خلیفہ بودن حضرت عمرؓ چطور زندگی می کردند ۶
 ۶- خالی جگہ پر تکمیل ۔

- ۱- اسم پدرش و اسم جدش بود
 ۲- وقتی بزرگ شد تحصیل کرد و شغل تجارت را نمود
 ۳- حضرت عمرؓ ب دعوت خواهر خود ایمان
 ۴- در زمان حضرت عمرؓ ایران و روم و فتح شد
 ۵- اختیار نمود، پیدا کرد، دعا فرمود کونے افعال ہیں ۔
 ۶- دادن اور خواندن سے ماضی ہلکیہ یا احتمالی بنا کر گردانیں لکھیے ۔
-

درس سیزدهم

حضرت عائشہ صدیقہؓ

حضرت عائشہؓ همسر محبوب حضرت پیغمبرؐ بود. او دختر نیک حضرت ابو بکر صدیقؓ بود. اسم مادر ایشان ام رومان بود. ده سال قبل از هجرت رسول مقبولؓ در مکہ مکرمہ به دنیا آمد. عروسی حضرت عائشہؓ خیلی ساده انجام گرفت. نہ ہیچ جشن عروسی گرفته شد و نہ جهیزیه داده شد. حضرت عائشہؓ تمام کارهای خانہ را خودش انجام می داد. اگرچہ کلفت هم درخانه بود، ولی کارهای شوهرش حضرت پیغمبرؐ را خودش انجام می داد. لباس اور امی شست و به موہای سرو ریش مبارک شان شانہ می زد. خودشان آب و غذا بہ او می داد و رخت خواب

مبارک را پهن می کرد. با شوهر نامدار خود از صمیم قلب محبت می ورزید و همیشه مطیع و فرمانبردار او بود.

از روزی که آیات مقدسه درباره حجاب نازل شد به شدت پای بند حجاب بود. از لحاظ علمی نیز مقام حضرت عائشة خیلی بالاتر از سایر صحابه است. پس از وفات حضرت پیغمبر^۱ اغلب صحابه کرام تفسیر بعضی آیات و مسائل دینی را ازوی سوال می فرمودند.

یکی از صفات برجسته حضرت عائشة سخاوت بود. هر چه از هر کجا به ایشان می رسید در راه خدا به فقرا و مساکین می داد. مثل اغلب زنان ترسون بودند، بلکه جرأت کم نظیری داشت. در جنگ احده و خیر شرکت کرده بود. از غیبت همیشه احتزار می کرد. نسبت به ازواج مطهرات دیگر به خوبی رفتار می کرد.

حضرت عائشة روز هفدهم رمضان المبارک در سال ۵۸ هجری به سن شصت و هفت سالگی در مدینه منوره در گذشت و در جنت البقیع مدفون شد.

فرهنگ

از صمیم قلب : تدل سے

همسر : زوج، بیوی

برجسته : نمایاں

حجاب : پرده

کم نظیر : بمثال

ترسو : بزدل، ڈرپوک

احتزار : پرهیز، بچنا

غیبت : غیبت، چغلی

رخت خواب : بستر

نسبت به : ساتھ

کلفت : خادمه، نوکرانی

رفتار کردن : پیش آنا

پهن می کرد : بچھائی تھیں

سایر : تمام

جشن عروسی گرفتن : شادی کا جشن منانا
 جهیزیہ : جہیز
 استفسار می فرمودند : پوچھتے تھے، دریافت کرتے تھے
 با خوبی رفتار میکردن : حسن سلوک سے پیش آتی تھیں

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے۔
- ۲- اسم مادر حضرت عائشہؓ چہ بود؟
- ۳- عروسی حضرت عائشہؓ چہ طور انجام گرفت؟
- ۴- حضرت عائشہؓ در چند سالگی فوت کرد؟
- ۵- حضرت عائشہؓ از چہ چیز احتراز می کرد؟
- ۶- ذیل کے جملوں میں خالی جگہوں کو پر کیجیے۔
 - ۱- حضرت عائشہؓ همسر حضرت پیغمبرؐ و حضرت ابوبکر صدیقؓ بود.
 - ۲- تمام کارہای خانہ انجام می داد.
 - ۳- از غیبت همیشه می کرد.
 - ۴- فارسی میں ترجمہ کیجیے :

حضرت عائشہؓ گھر کے کام خود کرتی تھیں۔ چغلی سے بہت پرہیز کرتی تھیں۔ آپ نے جنگ احدا و خیر میں بھی شرکت کی تھی۔
- ۷- ہمه، جشن عروسی، کلفت اور رخت خواب کو اپنے جملوں میں استعمال کیجیے۔

درس چهاردهم

چشمہ و سنگ

به ره گشت ناگه به سنگی ڈچار
 کرم کرده راهی ده ای نیک بخت
 زدش سیلی و گفت دور ای پسر
 که ای تو که پیش تو جنم ز جای
 بکندن در استاد و ابرام کرد
 کزان سنگ خارا رهی برگشود
 به هر چیز خواهی کماهی رسید
 که از یاس جز مرگ ناید ببار
 گرت پایداری است در کارها
 شود سهل پیش تو دشوارها

(ملک اشعر ابهر)

جدا شد یکی چشمہ از کوهسار
 به نرمی چنین گفت با سنگ سخت
 گران سنگ تیره دلی سخت تر
 نجذبیدم از سیل زور آزمای
 نشد چشمہ از پاسخ سنگ سرد
 بسی کند و کاوید و کوشش نمود
 ز کوشش به هر چیز خواهی رسید
 برو کار گر باش و امیدوار

فرهنگ

سرد شدن : مایوس ہونا	دچار شدن : مذکور ہونا
پاسخ : جواب	تھپر : سیلی
ابرام کرد : لگا رہا، لگاتا رہا کام کیے گیا	ناشد ببار : حاصل نہیں ہوتی
بار آمدن : پھل آنا، نتیجہ نکلنا	کماهی : جیسا کہ وہ ہے، جیسا کہ وہ چاہے

تمرین

- ۱- در ج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے۔
- ۲- چشمہ به سنگ سخت چہ گفت ۶
- ۳- سنگ تیرہ دل با چشمہ چہ کرد و چہ جواب داد ۶
- ۴- از سنگ خارا چگونه راه بر گشود ۶
- ۵- دشوارها پیش تو چہ طور سهل شود ۶
- ۶- کوشش چہ نتیجه میدهد ۶
- ۷- تیرہ دل ، سخت سر ، زور آزمای ، کازگر اور امیدوار اماکنی قم ہیں۔
- ۸- نظم میں وزن کی ضرورت سے لفظ آگے پیچھے رکھ لیے جاتے ہیں۔ شعر کا مطلب سمجھنے کے لیے شعر کی نثر بنا لی جائے تو آسانی ہوتی ہے۔ جیسے：“زدش سیلی و گفت دور ای پسر” کی نثروں بننے کی: سیلی اش زد و گفت : ای پسر دور (شو) فارسی نثر میں فعل ہمیشہ آخر میں آتا ہے۔ آپ اس مصروع کی نثر بنا لیے :
- ”گرت پایداری است در کارها“
-

درس پانزدهم

ایفای عہد

گویند در روز گار قدیم مردی غریب به شهری در آمد. خطایی از او سرزد که در پاداش آن قاضی شهر حکم کشتن او داد. بیچارہ تقاضا کرد که من در وطن خود زن و فرزند

دارم، اجازہ بفرمایید بروم، آخرین بار آنها را ببینم و برگردم، از او ضامن خواستند ولی هیچ کس حاضر نشد ضامن او بشود. جوانمردی بود، دلش به حال او بسوخت و گفت من ضامن او می شوم. اگر نیامد، مرا بکشید. شرط کردند اگر تا ده روز دیگر آن مرد برنگشت ترا می کشیم.

روز دهم شد. تا ظهر شخص خطار کار نیامد. مردم در میدان جمع شدند و ضامن را آوردنده تا بکشند. ناگاه دیدند، کسی از دور می آید و فریاد می کند که اینک من آدم، نزدیک شد، دیدند همان شخص است. ضامن را رها کردند و مردم شهر همه یک دل و یک زبان گفتهند ”حیف است مردی را بکشیم که این قدر درست قول باشد“ پس اور اهم رها ساختند.

فرهنگ

دلش بسوخت : اس کے دل میں رحم آگیا

غريب : مسافر، اجنبی

تقاضا : درخواست، انتبا

درست قول : سچا، بات کا دھنی

اینک : یہ لو

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیں۔

۲- در پاداش خط قاضی شهر چه حکم داد ۹

۳- مرد غریب چه تقاضا کرد ۹

۳- جوانمردی کہ دلش بسوخت چہ گفت ۶

۴- روز دهم چہ پیش آمد ۶

۵- مردم شہریک دل و یک زبان چہ گفتند ۶

۶- فارسی میں ترجمہ کریں۔

دوال دن آگیا، لیکن مجرم نہیں آیا۔ لوگ میدان میں جمع ہو گئے۔ ضامن کو قتل کرنے کا ارادہ کیا۔

دور سے آواز آئی یہ لو میں آپنچا۔

۷- مردی، شہری اور خطایبی اسماء کی کوئی قسم ہیں؟

۸- مردی را بکشیم کہ این قدر درست قول باشد، میں ”مردی“ کو نہ اسم ہے؟

درس شانزدہم

اتفاق و اتحاد

باری کبوتران آزاد و شاد پرواز می کردند و از آزادی و بازی زیر آسمان نیلکون لذت می بردند۔ وقتی خسته شدند روی درختی نشستند۔ یکی از کبوتران پایین درخت دانہ های تازہ و خوشمزہ را دید۔ ہمه کبوتران بدون اجازہ رئیس خود پایین آمدند و شروع کردند بے دانہ چیدن۔ وقتی سیر شدند و خواستند کہ پرواز کنند دیدند کہ در دام افتاده اند۔ صیاد کہ در کمین نشسته بود با خوشحالی تمام، سوی آنان شتافت۔ آنان سخت ترسی دند و بے کلی مأیوس شدند۔ رئیس آنان گفت! ”من کہ بہ شما گفته بودم کہ عجلہ، کارِ شیطان است ولی شما بہ حرف من گوش نکردید۔ دانہ را کہ

دیدید، ولی دام را ندیدید. ولی حالا هم از رحمت خدا مایوس نشود" کبوتران شرمنده شدند و از رئیس خود التماس بخشن و راهنمایی کردند. رئیس کبوتران گفت! "هر وقت صیاد به شما نزدیک بشود همه باهم با فرمان من پرواز کنید، وقتی صیاد نزدیک دام رسید دید که کبوتران در نتیجه اطاعت امیر و اتفاق و اتحاد دام را از جا کنده اند و با خود به هوا برده اند. به زودی کبوتران از چشم صیاد ناپدید شدند و به دستور رئیس خود کنار جویی فرود آمدند. یک موش که دوست رئیس کبوتران بود دام را برید و تمام کبوتران را رهایی بخشید و آنها دوباره شاد و آزاد در آسمان نیلگون به پرواز درآمدند.

(دکتر آفتاب اصغر)

فرهنگ

پرواز میکردن : اڑ رہے تھے	باری : ایک بار
بازی : کھیل	دانہ چیدن : دانہ چگنا
زیر آسمان نیلگون : نیلے آسمان تلے	درکمین : گھات میں
لذت می برد : لطف انزو زہور ہے تھے	سوی آنان شتافت : ان کی طرف لپکا
روی درخت : ایک درخت پر	وقتی خسته شدند : جب وہ تحک ک گئے
پایین درخت : درخت کے نیچے	ناپدید شدند : غائب ہو گئے
تازه و خوشمزه : تازه اور مزه دار	کنار جویی : ایک ندی کے کنارے
	فرود آمدند : نیچے اترے

بدون اجازہ رئیس خود : اپنے سردار کی اجازت کے بغیر
از جا کنده اند : انہوں نے اپنی جگہ سے اکھاڑ لیا ہے

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیں۔
- ۲- وقتی دانہ ہائی تازہ و خوشمزہ را دیدند چہ کر دند؟
- ۳- کبوتران چرا در دام افتادند؟
- ۴- رئیس کبوتران چہ گفت؟
- ۵- کبوتران در نتیجہ چہ چیز از دام صیاد آزاد شدند؟
- ۶- پرواز کردن، لذت بردن، پایین آمدن، سیر شدن اور دانہ چیدن کو اپنے جملوں میں استعمال کیجیے۔
- ۷- اس کہانی کو اردو میں لکھیے۔
- ۸- فارسی میں ترجمہ کیجیے۔
- ۹- کبوتر اڑ رہے تھے۔
- ۱۰- جب انہوں نے تازہ اور مزے دار دانے دیکھے تو نیچے اترے۔
- ۱۱- وہ جال میں پھنس گئے۔
- ۱۲- ان کے سردار نے کہا کہ خدا کی رحمت سے مایوس مت ہو۔
- ۱۳- وہ سردار کے حکم سے ایک ساتھ اڑ رہے اور جال سمیت شکاری کی نظر سے اوچھل ہو گئے۔

درس هفدهم

قبول رنج فرما، دانش آموز

که بادا یارت از هر بد خداوند
که در وقت ضرورت کاربندی
شوی تا بر مراد خویش فیروز
به سدن کودکی، کسب هنر کن
کذی در وقت پیری کامرانی
که علم بی عمل زهربست بی نوش

نصیحت بشنوای فرزانه فرزند
ز هر پندت بود این بهره مندی
اگر خواهی سعادت، دانش آموز
هوای عیش و نوش از سر بدر کن
گر آموزی هنر اندر جوانی
چو کسب علم کردی در عمل کوش

اگر باشد شب تاریک گر روز

قبول رنج فرما، دانش آموز

(جامی)

فرهنگ

بهره مندی : فائدۀ اثخانا
سعادت : نیک بخت، خوش بختی
هوا : خواهش
کودکی : لڑکپن/ بچپن

فرزانه : دانا، عاقل
دانش : علم
فیروز : کامیاب
نوش : شهد، تریاق
کسب : سیکھنا، حاصل کرنا

تمرین

- ۱- در جزیل سوالات کافاری میں جواب دیجیے۔
- ۲- کسب هنر کی باید کرد ۹
- ۳- اگر سعادت خواہی، چہ باید بکنی و چرا ۹
- ۴- اگر هنر در جوانی بیا موزی چہ می شود ۹
- ۵- در شب و روز چہ باید بکنی ۹
- ۶- علم بی عمل چیست ۹
- ۷- آموز، کن، کوش اور فرما کونے افعال ہیں؟ ان سے فعل نہی بنا کر گردانیں لکھیے۔
- ۸- پہلے، چوتھے اور ساتویں شعر کا مطلب اردو میں لکھیے۔

درسِ هیجدهم

مکہ معظمہ

در روزگار قدیم خدای متعال به حضرت ابراهیم علیہ السلام امر فرمودند که زن خود حضرت هاجر و فرزندشیر خوار خود حضرت اسماعیل را در صحرائی دور دست و بسی آب و گیاه که اسمش در این ایام، عربستان سعودی است، تنہا بگذار و به وطن خود باز گردد. حضرت ابراهیم ارشاد خداوندی را تعمیل نمودند.

آفتاب به شدت می درخشید و حضرت هاجر و بچہ اش از تشنگی به جان می آمدند. آن خانم بچہ را به زمین خواباندہ، هفت بار بین کوه های صفا و مروہ

دوید تا شاید از جایی چند قطره آب پیدا کند ولی هر بار دست خالی پیش بچه که از
تشنگی پاشنه های خود را به زمین میزد، بر می گشت. هفتمین بار که می آمد دید
جایی که بچه پاشنه میزد، چشمہ آب شیرین از آنجا سرزده و آب آن قطره قطره در
دهان بچه میریزد. خیلی خوشحال شد و خدارا شکر کرد. بعد کمی خاک و سنگ ها
جمع کرده دور آن آب را گرفت و یک حوضی کوچک درست کرد. وقتی دید که آب
بیشتر جوش می زند گفت "زم زم" یعنی از اندازه این سنگها بیشتر بیرون نیا. از آن
روز اسم این چشمہ زم زم شد و اولین اثر شهر مکه همین است.

چند روز بعد قافله ای از تجار عرب از آنجا گذشت و برای زن و بچه ها و شترو
گوسفندان خود آب خواست. حضرت هاجر^ه با کمال میل به کسان قافله اجازه
آب خوردن دادند. حسن رفتار حضرت هاجر را دیدند یک عده از آنها برای همیشه
آنجا را مسکن خود ساختند و کم، کم بصورت شهری در آمد. گویا این شهر آباد
کرده حضرت هاجر^ه و حضرت اسماعیل^ع است. حضرت اسماعیل^ع وقتی بزرگ
شدند زن گرفتند و اولادشان قرنها در آن شهر بود.

کمی بعد حضرت ابراهیم^ع نیز آنجا آمدند و با مرخداء بزرگ بیت الله یعنی
خانه کعبه را در وسط شهر بنا کردند که امروز عبادت گاه و زیارت گاه مسلمانان
جهان است.

پنجاه روز پیش از میلاد مبارک حضرت رسول^ص، شاه یمن ابرهه بر مکه حمله بر دتا
خانه کعبه را خراب سازد. به دعای جد حضرت پیغمبر^ص، حضرت عبدالمطلب که از
اولاد حضرت اسماعیل^ع و متولی کعبه بود، خدای متعال ابابیلان را، با سنگریزه ها
به نبرد با آنان فرستاد. ازین سنگریزه ها فیلهای قوی ھیکل و جوانان لشکر
ابرهه کشته شدند و تا قیامت درس عبرتی برای تمام کفار دنیا به یادگار گذاشتند.

شهر مکه جای ولادت حضرت رسول است و ایشان پنجاه و سه سال از عمر شریف خود را در این شهر بسر برداشتند. در سال هشتم هجری، حضرت رسول شهر مکه را فتح کردند و تمام بت های کعبه را شکسته بیرون انداختند و خانه خدارا که قبله مسلمانان بود از بت پرستی و شرک پاک ساختند. از آن روز تا امروز مکه مرکز و قبله گاه مسلمانان است و همه رو به قبله نماز می خوانند.

سال بعد حضرت رسول با صحابه خود تشریف برداشت برای حج و طواف خانه کعبه که از همه جای مکه به آنجا آمده بودند. برای مسلمانان مکه از تمام سرزمینهای دیگر دنیا محترم و مقدس تر است.

با استفاده از وسائل جدید، دولت عربستان سعودی، مکه را یک شهر جدید و زیبا ساخته. آب و برق فراوان دارد. جاده های اسفالتی وسیع و ساختمانهای بلند و چندین طبقه بنا شده. اعلی ترین میوه ها و پارچه ها و غله ها و ظروف و کالاهای دیگر دنیا به مکه می آید و می توان در هر فصل سال آنها را خرید و خورد و پوشید و مصرف کرد.

(محمد بشیر حسین مرحوم)

فرهنگ

بجان می آمدند : ان کی جان پر بنی ہوئی تھی	سرزده است : پھوٹ نکلا ہے
حوض : تالاب	جوش میزند : نکل رہا ہے، ابل رہا ہے
اثر : نشان، یادگار	باکمال میل : بڑی خوشی سے
حسن رفتار : حسن سلوک	

جادہ های اسفلاتی : پلی سٹرکیں	شکستہ : توڑ کر
چندین طبقہ : کئی منزلہ	ساختمان : عمارت، بلڈنگ
عده : گروہ یا جماعت	هر فصل : ہر موسم
	دردست : دور دراز

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کا فارسی میں جواب دیجیے۔
 - ۲- شهر مکہ آباد کر دہ کیسی تھی؟
 - ۳- خانہ کعبہ را کہ بنا کر دیں؟
 - ۴- اسم دیگر خانہ کعبہ چیسیت؟
 - ۵- چشمہ زم زم، چطور بوجود آمد؟
 - ۶- حضرت رسول ﷺ در چہ سالی مکہ را فتح کر دند؟
 - ۷- آخری پیراگراف کا اردو میں ترجمہ کیجیے۔
 - ۸- باز گردد، بگذارد، می خواند کونے افعال ہیں۔ ان کی گردانیں کیجیے۔
 - ۹- می زد، می درخشید سے ماضی شکیہ یا احتمالی بنا کران کی گردانیں لکھیے۔
-

درس نوزدهم

ساعت

احمد و حامد کودکان شش و ده ساله بودند. روزی در منزل خود با پدرشان که محمود نام داشت نشسته بودند و متوجه صدای "تیک تیک" شدند که از ساعت دیوار می آمد. حامد از پدر پرسید:

حامد: پدر جان! این ساعت چه میگوید؟

محمود: فرزند عزیزم! این ساعت ترا پند می دهد که بیدار باش و وقت خود را در تن آسانی و بیکاری ضایع مکن.

حامد: این ساعت دو عقربه دارد یکی بزرگ و دیگری کوچک. آیا این هر دو نیز به ما چیزی می گویند؟

محمود: بلى عزیزم! عقربه بزرگ می گوید که اى پسر خواب شیرین است و لیکن ثمرش تلخ است. باید اوقات خود را بکار تحصیل علم و نوشت و خواندن صرف کنی.

احمد: پدر جان! این عقربه کوچک چه می گوید؟

محمود: عقربه کوچک می گوید که از درس خود برای یک ثانیه هم غافل نباشید زیرا که غفلت انسان را زیان می رساند.

احمد: غفلت چه طور زیان می رساند؟

محمود: پسرم! هر که زندگانی خود را در خواب و خورد و غفلت و تنبی می گذارد، آتیه او تباہ می شود. چون او دیگر هیچ کار نمی کند، همیشه بی پول و مفلس و بی عزت می ماند.
(نصر شادانی)

فرهنگ

فرزند عزیزم : میرے پیارے بیٹے	تیک تیک : نک نک
عقربہ : سوئی	بیدار باش : ہوشیار رہ
خواب شیرین است : نیند پیاری ہے	تنبلی : سستی
	آتیہ او اس کا آنے والا وقت، اس کا مستقبل

تن آسانی : جسم کو آرام میں رکھنا یعنی محنت نہ کرنا

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کافاری میں جواب دیجیے۔
 - ۲- حامد از پدر خود چہ سوال کرد؟
 - ۳- پدرش چہ جواب داد؟
 - ۴- عقربہ بزرگ چہ می گوید؟
 - ۵- عقربہ کوچک چہ می گوید؟
 - ۶- غفلت چطور زیان می آرد؟
 - ۷- تین اسم معرفہ چن کر لکھیے۔
 - ۸- پانچ مرکب عطفی چن کر انہیں اپنے جملوں میں استعمال کیجیے۔
 - ۹- پانچ مرکب اضافی اور تین مرکب تو صنی بھی چن کر لکھیے۔
-

درس بیستم

نماز

روز محشر که جان گداز بود
اولین پرسش نماز بود

خدای بزرگ و برتر به وسیله حضرت رسول الله نماز پنجگانه یعنی فجر و ظهر و عصر و مغرب و عشاء را به همه مسلمانان امر فرموده و در قرآن پاک صدھا بار تاکید نموده است. پیغمبر ما نیز چندین حدیث درباره نماز ارشاد فرموده است. یکی این که نماز کلید جنت است و نیز اینکه نماز پایه و اساس دین است.

روزی حضرت پیغمبر به صحابه خود فرمودند، اگر جوی آب شفاف جلوی خانه کسی روان باشد و او همه روز پنج بار در آن جوی آب تنی کند آیا هیچ چرکی و کثافتی بر بدن او می ماند؟ عرض کردند که دیگر هیچ چرکی بر بدن او نمی ماند. فرمودند که نماز مثل آن جوی است. کسی که روزی پنج وقت نماز می خواند او از گناهان پاک می شود.

علاوه بر پنج نماز روزانه، نماز جمعه، نماز عیدین، نیز بر مسلمانان واجب است. قبل از هر نماز باید وضو گیریم که شرط است. موقع وضو گرفتن اگر دندان را مسوک هم بکنیم هم ثواب نماز بیشتر می شود و هم از لحاظ نظافت مفید است.

نماز برای حفاظت و نگهداری از خطاهای نادرستکاری ها خیلی مفید است و برای سالم نگهداشتن بدن و روحیه آدم کمک می کند. نماز گزار را هم مردم، در زندگیش، احترام می گزارند و هم خدای بزرگ و برتر در روز قیامت، احترام خواهد ورزید.

هر کس کہ پائی بند نماز است مردم سخن اورا بیشتر باور می کنند. نماز گناہان آدم را طوری ڈور می اندازد کہ باد پاییز بر گھاں درختان را کسی کہ یک نماز او بے جھتی فوت شد مثل اینست کہ همه افراد خانہ او کشته شدند و تمام اثنایه او بے غارت رفتہ باشد. دعا کہ مغز عبادات است بدون نماز کمتر قبول افتاد.

فرهنگ

تاكيد نمودند : انہوں نے تاكيد کی ہے۔	جان گدار : جان کو پکھلا دینے والا
ديگر : اور	آب تني کند : نہائے
شرط است : یعنی ضروري شرط یا فرض ہے	چرك و کثافت : ميل چکيل
تميز : صاف	نظافت : پاکيزي گي و صفائی
نور چشم : آنکھ کی بینائی	سالم نگه ميدارد : تندرست و توانار ہوتی ہے
نا درستکاري : بد دياناتي	خطا : جرم
به جھتی : کسی وجہ سے	مرتب : با قاعدگی سے
بدون : بغیر	اثاثيه : مال اسباب
	کمتر : شاذ، شايدی

تمرین

- 1- درج ذيل سوالات کے فارسي میں جواب دیجیے۔
- 1- روزی حضرت پیغمبر از صحابہ چہ پرسیدند؟

- ۱- صحابہؓ چہ عرض نمودند؟
- ۲- سپس آنحضرتؐ چہ ارشاد فرمودند؟
- ۳- اگر دنداں را مسوائی ہم بکنیم چہ می شود؟
- ۴- کسی کہ یک نماز او فوت شود مثل چیست؟
- ۵- عنوان میں جو شعر ہے اس کے معنی خوب سمجھیے اور اسے زبانی یاد کر لیجیے۔
- ۶- گرفتن سے مضارع کی، داشتن سے ااضی ہلکیہ کی، ختن سے فعل حال، نشتن سے فعل نبی کی اور خواندن سے مستقبل کی گردانیں لکھیے۔
- ۷- ”حافظت و نگہداری“ اور ”بزرگ و برتر“ کیسے مرکب ہیں؟ ان کے پہلے مجموعہ کو کیا کہتے ہیں اور دوسراے جزو کو کیا؟

درس بیست و یکم

احترام پدر و مادر

فرزند نیک و سعادت مند باید پدر و مادر خود را از دل و جان دوست بدارد و احترام بگذارد زیرا مهر پدر و مادر سبب سعادت این دنیا و رستگاری آن دنیا است۔ و ہیچ کس نسبت به فرزند خود دلسوز تر از پدر و مادر نیست۔

هر پند یا فرمان کہ پدر و مادر بہ فرزند می دھنند برای خوشی و آسایش زندگانی اوست۔ پس وظیفہ فرزند آن است کہ پند و فرمان پدر و مادر را بہ جان و دل بشنود و اطاعت کند۔

و در حضور آنها با صدای بلند حرف نزند و پُر نگوید و بسیار نخند. و هنگامی که پدر و مادر ایستاده باشند ننشینند و اگر نشسته باشد و از در، در آیند به احترام از جای برخیزد و سلام کند. و هرگز چیزی به اصرار از آنها نخواهد که آنها به مصلحت و احتیاج او، از خود او دانای تراند.

پسر یا دختر نجیب و شرافت مند آن است که چون بزرگ شود به پدر و مادر خود یاری کند و هم چنانکه آنها او را در کودکی پروردۀ اند او نیز آنها را در پیری و ناتوانی، دستگیری کند. آرزوی مادر آن است که چون دخترش به سن رشد رسد در عفت و خانه داری سرآمد تمام هم سن‌های خود باشد.

فرزنده را دوستی مهربان تراز پدر و مادر نیست که پیوسته خیر او را می‌خواهد. پس پدر و مادر را محروم راز خود سازد و مشکلات خود را به آنها بگوید که اسرار شما رانگاه می‌دارد و در رفع اندوه و ملال شما به جان می‌کوشند. بالجمله انسان باید به پدر و مادر چنان رفتار کند که از فرزندان خود چشم دارد و بداند که خشنودی پدر و مادر خشنودی خدا و رسول است.

فرهنگ

عفت :	پارسائی، پاکدامنی	زیرا که : اس لیے کہ
احتیاج :	ضرورت	پرنگوید : زیاده با تیل نه کرے
محرم راز :	بھید جانے والا، راز سے واقف	اصرار : کسی بات پر زور دینا
اسرار :	(سرکی جمع) راز، بھید	چشم دارد : توقع رکھتا ہے، امید رکھتا ہے۔

بالجملہ : خلاصہ کلام، حاصل کلام، غرض یہ ہے کہ
سرآمد تمام همسنہای خود : اپنی سب ہم عمروں سے بہتر

تمرین

- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے۔
 - ۱- پند یا فرمان پدر و مادر برای چیست ؟
 - ۲- وظیفہ فرزند چیست ؟
 - ۳- پسر یا دختر نجیب و شرافت مند کیست ؟
 - ۴- آرزوی مادر چیست ؟
 - ۵- خوشنودی پدر و مادر خوشنودی کیست ؟
 - ۶- باشد، خندد، گوید، نشیند اور دارد کے مصادر لکھیے۔
 - ۷- اوپر والے ہر ایک مصدر سے فعل ماضی مطلق کی گردان لکھیے۔
-

درس بیست و دوم

فروتنی

خجل شد چو پہنائی دریا ب دید
گر او هست حقا که من نیستم
صف در کنارش به جان پرورید

یکی قطرہ باران زابری چکید
کہ جایی کہ دریاست من کیستم ؟
چو خود را به چشم حقارت ب دید

سپهرش به جایی رسانید کار
 که شد نامور لولوی شاهوار
 بلندی از ان یافت که پست شد
 در نیستی کوفت تا هست شد
 (بوستان سعدی)

فرهنگ

یکی قطره : بارش کا ایک قطرہ	فروتنی : اکساری، عاجزی
چکید : ٹپکا	زابری : بادل کے ایک گلزارے سے
پہنای دریا : سمندر کی وسعت	خجل شد: شرمسار ہوا
بے چشم حقارت : حقارت کی نظر سے	حقا : حق تو یہ ہے
بے جان پرورید : دل و جان سے پرورش کی	در کنارش : اپنی آغوش میں
نامور : مشہور	سپھر : آسمان
در کوفت : اس نے دروازہ گھنکھلایا	لولوی شاهوار : با او شاہ کے لائق (قیمتی) موتی
هست : وجود، بقا	نیستی : عدم، فنا، نفی
صف : سیپ، پرانے لوگوں کا خیال تھا کہ جب کبھی ابر نیساں (بہار) کا کوئی قطرہ صدف کے منہ میں داخل ہو جاتا ہے تو کچھ عرضہ بعد قیمتی موتی میں تبدل ہو جاتا ہے۔	

تمرین

- 1- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے۔
- 1- قطرہ باران از کجا چکید ۹

- ۲- قطره چوپهنای دریا را دید آن را چه شد ۹
 ۳- قطره چون دریا را دید چه گفت ۹
 ۴- چو خود را بچشم حقارت دید صدف چه کرد ۹
 ۵- قطره چگونه بلندی یافت و چطور هست شد ۹
 ۶- اس نظم کوزبانی یاد کیجیے - اور اس کا مطلب ساده فارسی میں لکھیے -
 ۷- مندرجہ ذیل مرکبات کو جملوں میں استعمال کیجیے -
 ۸- قطره باران ، پهنای دریا ، چشم حقارت ، لولوی شاهوار
 ۹- مندرجہ ذیل مصادر سے فعل حال اور ماضی استراری کی گروان کیجیے -
 چکیدن ، دیدن ، پروریدن ، رسانیدن
-

درس بیست و سوم

مجاهد لاثانی سید جمال الدین افغانی

سید جمال الدین افغانی در سال ۱۸۳۹ میلادی ، در اسد آباد ، که نزد همدان در ایران واقع است ، متولد شد . پدرش سید محمد صدر او را همراه خود به کابل (افغانستان) برد و به تربیت وی همت گماشت . هنوز طفل ده ساله بود که علوم متداوله را نزد علمای کابل فراگرفت . به سن هیجده سالگی اولین بار به هند مسافرت نمود و

سپس فکر خدمت ملت اسلامیه را به سرگرفته و به مسافرت های زیادی قدم برداشت و به حجاز و ترکیه و اروپا و ایران و مصر و عراق رفت.

چندی در مصر درس می داد ولی بعد به امر دولت مصر، آن کشور را ترک گفته به پاریس (پاییخت فرانسه) رفت و از آنجا روزنامه ای به زبان عربی منتشر ساخت. توسط مقالات این روزنامه تمام مسلمانان جهان اخطار می نمود که فرنگیان کشورهای اسلامی را هدف حرص و آز خود ساخته اند باید متحد شده طوق غلامی را از گردن خود بیرون کنیم. او در راه آزادی خواهی مسلمانان و سر بلندی اسلام از هیچ گونه فدا کاری و جان قشانی دریغ نمی ورزید.

جمال الدین در لندن بود که سلطان عبدالحمید (پادشاه ترکیه) او را به ترکیه دعوت نمود، بنابر چهار سال آنجا بود و به سال ۱۸۹۷ میلادی در همانجا به رحمت حق پیوست.

سید جمال الدین خطیب شیرین مقال و دانشمند خوش خصال بود. شب دیر به خواب می رفت و صبح زود از خواب بیدار می شد. لباس ساده در بر می کرد. او بلند همت و عالی حوصله بود. به همین جهت حضرت علامه اقبال او را از دل و جان دوست می داشتند.

(نصر شادانی)

فرهنگ

منتشر ساخت : جاری کیا

اخطار نمود: خبردار کیا، یاددا لایا

همت گماشت : پوری توجیه کی

مقالات : مضماین

آز : طمع، حرص	هدف : نشانہ
در بر کردن : پہننا	فدا کاری : قربانی
	فرا گرفتن : سیکھنا
علوم متداولہ : وہ علوم جن کے پڑھنے کا رواج ہو	

تمرین

- ۱- مندرجہ ذیل سوالات کا فارسی میں جواب دیجیے۔
- ۱- سید جمال الدین کجا متولد شد ؟
 - ۲- سید در مصر چہ می کرد و آن ملک را چراتر ک گفت ؟
 - ۳- سید در پاریس چہ می کرد ؟
 - ۴- سید بہ توسط مقالات خود بہ مسلمانان چہ اخطار می نمود ؟
 - ۵- سید چہ نوع مردی بود ؟
 - ۶- پرشور ، جسور ، غیور اور معمور کو اپنے جملوں میں استعمال کیجیے۔
 - ۷- گشتن ، گردیدن ، نشستن ، برخاستن ، خوابیدن اور غنومن سے ترتیب وار ماضی قریب ، مفارع ، حال ، امر ، نہی اور مستقبل بنائے اور بتائیے کہ یہ فعل لازم ہیں یا متعددی ؟
 - ۸- خالی جگہ پر کریں۔
- ۱- همدان در ایران است۔
- ۲- به تربیت وی همت
- ۳- از هیچ گونه فدا کاری و جانقشانی نمی ورزید۔

درس بیست و چهارم

چراغ برق

در زمانهای بسیار قدیم چراغ نبود. همین که آفتاب غروب می‌کرد و هوای تاریک می‌شود، همه می‌خوابیدند. پس از مدتی مردم آتش را کشف کردند. کم کم به فایده‌های آن بپرداختند و شبهه در نور آتش دور هم جمع می‌شدند. پس از زمانی دراز انسان ترقی کرد و توانست از چربی و فتیله و چوب، مشعل بسازد و در تاریکی از نور آن استفاده کند. ولی نور مشعل کم بود و زود خاموش می‌شد. پس از آن با پیشه و موم و فتیله، پیه سوز و شمع درست کردند. هر چند که پیه سوز و شمع بهتر از مشعل بود، ولی نور آنها هم کافی نبود.

مردم همیشه در جستجوی وسیله‌ای بودند تا در تاریکی، نور بیشتری داشته باشند. عاقبت پس از اینکه نفت پیدا شد چراغ نفتی را ساختند که فتیله آن با نقت می‌سوخت. از شیشه برای آن لوله درست کردند. چراغ نفتی بسیار بهتر از پیه سوز و شمع بود و نور بیشتری هم داشت. با چراغ نفتی توانستند خیابانه را هم روشن کنند. مدت‌ها مردم از چراغ نفتی استفاده می‌کردند.

سال‌ها گذشت تا این که ادیسون، دانشمند آمریکایی، برق را اختراع کرد. امروز چراغ برق همه جا را روشن می‌کند. حالا مردم می‌توانند شبها در نور چراغ برق کار بکنند، بخوانند، بنویسند و خیاطی و تفریح بکنند.

فرهنگ

پی بردند : سمجھ گئے	اختراع : نئی چیز پہلی بار بنائی، ایجاد کیا
عاقبت : آخر کار	دانشمند : عالم، سائنس دان
لوله : نالی، یائکی، چمنی	کشف کردند : پہلی وفعہ معلوم کیا
شمع : مومنتی	پیہ سوز : دیا، جس میں چربی جلے
نقت : مٹی کا تیل	پیہ : چربی
فتیله : بتی	ادیسوں : ایک سائنس دان کا نام، ایڈیشن
ہواتاریک می شد : اندر ہیرا ہو جاتا تھا، جب فضا تاریک ہو جاتی تھی۔	در جستجو و سیلہ ای بودند : کسی ذریعے کی تلاش میں تھے

تمرین

- ۱- مندرجہ ذیل سوالات کا فارسی میں جواب دیجیے۔
- ۲- در زمانہ ای بسیار قدیم کہ چراغ نبود، مردمان کی می خوابیدند؟
- ۳- چون آتش را کشف کردند، مردم شبھا چہ می کردند؟
- ۴- پیہ سوز و شمع از چہ درست کردند؟
- ۵- چراغ نتھی با چہ چیز روشن می شود؟
- ۶- چراغ برق را کہ اختراع کرد و او از کجا بود؟
- ۷- می خوابیدند، کشف کردند، پی بردند اور جمع می شدند کن کی طرف اشارہ ہے۔ یعنی کون سو جاتے تھے۔ کن لوگوں نے معلوم کیا، کون جان گئے اور کون جمع ہو جاتے تھے۔
- ۸- بسازد، تو انند اور نویسنڈ کے مصادر لکھیے اور ان سے فعل حال بنائیے۔

درس بیست و پنجم

جوانِ راستگو

روزی جوانی بمقابلات حضرت قائد اعظم آمد و خواهش کرد که اگر جناب عالی شفاعت بفرمایید میتوانم در فلان اداره شغلی پیدا کنم. حضرت قائد اعظم فرمودند که من هیچ وقت از کسی شفاعت نمی کنم ولی بعد از آن کمی فکر کرد و از دانشجو سوال فرمود که وقتی در دانشکده یا دانشگاه تحصیل می کردی، گاهی در بازی ها هم شرکت می کردی؟ گفت خیر. باز پرسیدند گاهی در فعالیت های ادبی شرکت می کردی؟ گفت خیر، من در دوره های تحصیلی خود فقط درس می خواندم. فرمود تشریف ببرید من از افراد تنبل و مثل شما شفاعت نمی توانم بکنم. جوان کمی عقب رفت و گفت شفاعت بفرمایید یا نه من ابداً دروغ نخواهم گفت و از اتفاق بیرون شد.

حضرت قائد اعظم فرمود گوش کن ولی تا آن وقت او رفته بود، فوری زنگ زده منشی خود را خواستند و دستور دادند که آن جوان را پیش من آورید. آن جوان دوباره خدمتش شرفیاب شد. قائد اعظم بالبخندی ملايم فرمود که من برخلاف اصول خود از تو شفاعت خواهم کرد به شرط اين که قول بدھی تو در آينده نيز هیچ دروغ نخواهي گفت.

(محمد بشير حسين مرحوم)

فرهنگ

شفاعت :	سفارش	دانشجو : طالب علم
فعالیت های ادبی :	ادبی سرگرمیاں	شغلی پیدا کنم : مجھے کوئی نوکری مل جائے
هیچکارہ :	نکما، بے کار	تنبل : ست، کاہل
بیرون شد :	باہر نکل گیا، باہر چلا گیا	ابدا : ہرگز
منشی :	سیکرٹری	گوش کن : سنو، بات سنو
آیندہ :	آنے والا زمانہ، مستقبل	لبخندی ملايم : ہلکی سکراہٹ
گفت "خیر" :	اس نے کہا "نہیں" آجکل لفظ "خیر" اور "نخیر" دونوں نہیں اور انکار کے موقع پر استعمال ہوتے ہیں۔	استعمال ہوتے ہیں۔

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالوں کے فارسی میں جوابات دیں۔
 - ۲- جوان از قائد اعظم چہ خواہش نمود ۶
 - ۳- حضرت قائد اعظم از دانشجو چہ سوالہا فرمود ۶
 - ۴- جوان چہ جواب داد ۶
-

درس بیست و ششم

ورزش

ورزش برای همه مردم از زن و مرد و کوچک و بزرگ لازم است. ورزش چنانکه بعضی تصور کرده اند تنها برای جوانان سود مند نیست بلکه خوردسالان و سال خوردان نیز بدان محتاج اند.

ورزش در نمو بدن بچه های کوچک تاثیر بسیار دارد و پیر مردان را نیز قوی و سالم نگاه می دارد. ورزش باید در هوای آزاد و فضای کشاده بعمل آید و در جای سرپوشیده و محدود بی فایده بلکه زیان آور است.

بهترین ورزشها راه رفتن و گردش در هوای آزاد است. توب بازی و دویدن برای بهداشت و بهزیست از بس مفید است. شنا عضلات انسان را قوی و محکم می سازد.

باغبانی بدن را سالم و خاطر را مشغول و دل را مسروور می دارد. اسپ سواری هم ورزشی است که بدن را قوی و چابک می سازد و روح را نشاط و انبساط می بخشد. هر کس باید به فراخور حال و سال خویش ورزش کند.

فرهنگ

زیان آور : نقصان ده

گردش : سیر

سال خورده : بوڑھا، ضعیف

تصور کرده اند : خیال کرتے ہیں

سود مند : مفید، فائدہ مند

خورد سال : بچہ، نو عمر، کم عمر

سالم :	تدرست	نماو : بالیدگی، افزائش، بڑھنا
محدود :	گھری ہوئی جگہ	سرپوشیدہ : ڈھکی ہوئی
توپ بازی :	فٹ بال کا کھیل	نشاط و انبساط : خوشی و سرت
شنا :	تیرا کی	بہزیست : تدرستی
مشغول :	مصروف، دل لگا رہتا ہے	عضلات : پٹھے
		فراخور : مطابق، لاک

تمرین

- ۱- فارسی میں جواب دیجیے۔
- ۲- ورزش برای کہ لازم است ۶
- ۳- ورزش بہ پیر مردان چہ فایدہ می دهد ۶
- ۴- ورزش کجا باید کرد ۶
- ۵- بہترین ورزش ہا چیست ۶
- ۶- توپ بازی و دویدن چہ اثر دارد ۶
- ۷- اس سبق میں سے تین مرکب تو صحنی چن کر ان کے معنی لکھیے۔
- ۸- زن و مرد، کوچک و بزرگ، ہوای آزاد و فضای گشادہ، توپ بازی و دویدن کیسے مرکب ہیں؟
- ۹- گفتہ اند، آید، می سازد، می بخشد اور رو دکس کس فعل کے کون کون سے میخے ہیں؟ ہر ایک کی گردان لکھیے۔

درس بیست و هفتم

اقبال^۱

اقبال شاعر ملی پاکستان است. او را حکیم مشرق و حکیم الامت نیز می‌گویند. پدرش شیخ نور محمد مردی درویش مشرب بود. اقبال در سال ۱۸۷۷ میلادی در "سیالکوت" به دنیا آمد. علوم دینی و دنیوی را نزد مولانا میرحسن در همان شهر فراگرفت. سپس به لاہور رفت و در دانشکده دولتی لاہور به تحصیلات عالی پرداخت. در این دانشکده آقای آرنولد استاد انگلیسی او بود.

بعد از آن اقبال به اروپا رفت و پس از پایان تحصیلات خود در انگلستان و آلمان به میهن خود بازگشت. اقبال به زبانهای اردو و فارسی اشعار بسیاری سروده است. اول به زبان اردو شعر می‌گفت ولی بعد از آن زبان فارسی را برای شعر گفتن انتخاب کرد، زیرا به زبان فارسی علاقه فراوانی داشت. اقبال برای کودکان هم شعرهای خوبی گفته است. مجموعه‌های اشعار اردو و فارسی اقبال از این قرار است.

- 1- اسرار خودی
- 2- رموز بی خودی
- 3- زبور عجم
- 4- پیام مشرق
- 5- جاوید نامه
- 6- پس چه باید کرد ای اقوام شرق
- 7- بانگ درا
- 8- بال جبریل
- 9- ضرب کلیم

شش کتاب اول به زبان فارسی و سه کتاب آخر به زبان اردو است. و یکی دیگر "ارمغان حجاز" است که به هر دو زبان است.

اقبال به وسیله اشعار خود مسلمانان هند را بیدار کرد و آنان را به کار و کوشش

واداشت. مسلمانان هندوستان فکر اقبال را عملی ساختند و باهم متحد شدند و تحت راهنمایی قائد اعظم محمد علی جناح برای تشکیل کشور پاکستان کوشش کردند و موفق شدند.

اقبال در شصت و یک سالگی در روز بیست و یکم آوریل، در سال ۱۹۳۸ میلادی به رحمت حق پیوست. هر سال در سراسر پاکستان مجالسی به نام "روز اقبال" برپا می شود.

فرهنگ

حکیم مشرق :	مشرق کا دانا آدمی	شاعر ملی :	القومی شاعر
درویش مشرب :	فقیرانہ طبیعت کا آدمی	حکیم الامت :	مسلمان قوم میں دانا انسان
آلمان :	جرمنی	تحصیلات عالی :	اعلیٰ تعلیم
موفق شدند :	کامیاب ہو گئے	میهن :	وطن
واداشتن :	آمادہ کرنا	آوریل :	اپریل
		فراگرفتن :	حاصل کرنا

تمرین

- درج ذیل سوالات کافارسی میں جواب دیجیے۔

۱- اقبال را علاوه بر شاعر ملی چه لقب‌ها داده اند؟

۲- او در کدام سال به دنیا آمد؟

- ۱- او علوم دینی و دنیوی را نزد چه کسی فرا گرفت؟
- ۲- آیا اقبال برای کودکان هم چیزی سروده است؟
- ۳- اقبال به وسیله اشعار خود چه گفته است؟
- ۴- سروden، آمدن، پرداختن سے ماضی استمراری اور فعل مستقبل کی گردان کیجیے۔
- ۵- پہلے پیراگراف میں سے سب اسمائے معروف چن کر لکھیے۔

درس بیست و هشتم

دمی بخندیم

دستور زبان

علم دبیرستان، سرکلاس از بچه ها دستور می پرسید. به یکی از شاگردان گفت: زمان آینده "دزدیدن" را صرف کن.

شاگرد بلند شد و گفت:

من بزندان خواهم رفت. تو بزندان خواهی رفت ...

(مجله هنر و مردم)

فرهنگ

دبیرستان : حائی سکول

دستور : قواعد، گرامر

علم : سکول ماشر

به بچه ها : شاگردوں کو

صرف کن : گرداں کرو

زندان : قیدخانہ

زمان آیندہ : فعل مستقبل

بلند شد : کھڑا ہوا

تمرین

- درج ذیل سوالات کافارسی میں جواب دیجیے۔
 - ۱- معلم دبیرستان چہ درس میداد ۹
 - ۲- او بہ یکی از شاگردان چہ گفت ۹
 - ۳- شاگرد باہوش چہ کرد و چہ جواب داد ۹
 - ۴- کسی کہ دزدی کند بہ کجا می رود ۹
 - ۵- درس میداد، بلند شد، صرف کن کون سے فعل ہیں۔ ان کی گردانیں کیجیے۔
 - ۶- دزدیدن مصدر سے فعل مستقبل بنا کر گردان کیجیے۔
 - ۷- گفت، کون سے مصدر کا ماضی مطلق ہے۔ اس سے ماضی قریب بنا کر گردان کیجیے۔
-

درس بیست و نهم

چہار فصل سال

احمد و حامد بہ مدرسہ می رفتند۔ در راہ احمد بہ حامد گفت کہ چند روز پیش دربارہ ساعت از پدر جان سوال کر دیم۔ آیا بہتر نیست کہ امروز دربارہ فصلہای سال پاکستان از آموزگار خود بپرسیم۔ قرار گذاشتہ وارد کلاس شدند۔ احمد می دانست کہ

در تابستان دبستانها تعطیل می شود. از آموزگار پرسید. تابستان پاکستان
چند ماه است؟

آموزگار: تابستان سه ماه است. حامد پرسید فصل های دیگر چه طور؟

آموزگار: فصل های دیگر هم هر کدام سه ماه است. در فصل بهار زمین سبز و خرم
می شود. درختها از سر نو برگ می آورد و گل می کنند. بهار در پاکستان از اول آوریل
شروع می شود.

احمد: جناب استاد! بعد از بهار کدام فصل می آید؟

آموزگار: بعد از بهار تابستان می آید. در تابستان هوایی گرم می شود. در این
فصل بعضی میوه ها می رسد. دهقانها گندم و جورادر و می کنند.

تابستان که تمام شد پاییز شروع می شود. در اواخر این فصل برگ درختان زرد
می شود و باد آنها را می اندازد. این فصل را فصل خزان یا برگ ریزان نیز می گویند.
بعد از پاییز زمستان می آید. زمستان فصل سرما برف و یخ بندان است.

حامد: معلم محترم! آیا در پاکستان هم هر فصل سه ماه دارد و ترتیب آنها مثل
فصل های ایران است؟

آموزگار: نه خیر. فصل های پاکستان کمی مختلف است.

بهار پاکستان از اول مارس شروع می شود و تا اواخر آوریل می ماند. بعد از آن فصل
تابستان است که تا اواخر ماه اوت ادامه دارد. ماه اوت هم موسم بارش است و هم
گرما. سپتامبر و اکتبر هوای کمی معتدل است. زمستان پاکستان از اوایل ژانویه تا
اوایل مارس است.

احمد و حامد: خیلی ممنونیم آقای معلم.

فرهنگ

چہ طور : کس طرح
 می رسد : پک جاتے ہیں
 پاییز : خزان
 ممنونیم : ہم احسان مند ہیں
 آوریل : اپریل
 سپتامبر : ستمبر
 برگ ریزان : پت جھڑ

قرار گذاشتہ : طے کر کے، فیصلہ کر کے
 گل می کند : پھولتے ہیں، پھول لاتے ہیں
 درو میکنند : کائیتے ہیں
 یخ بندان : برف جمادینے والا، نخت سردی
 مارس : مارچ
 اوٹ : اگست
 ژانویہ : جنوری

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کا فارسی میں جواب دیجیے۔
- ۲- سال پاکستان چند فصل دارد ۹
- ۳- فصل پاییز را چہ می گویند ۹
- ۴- در فصل تابستان دھقانہا چہ کار میکند ۹
- ۵- در آخر پاییز درختہا چہ طور است ۹
- ۶- چند، چہ طور، کدام، کی اور ”آیا“ حروف کی کوئی اقسام ہیں؟ ۲
- ۷- اس سبق سے تین فعل لازم چن کران سے فعل متعدد بنا کر لکھیے۔
- ۸- ریزاند کون سافعل ہے؟ اس کی پوری گردان لکھیے اور اس سے ماضی بعید بنا کر گردان لکھیے۔

درس سی ام

با خلق خدای کن نکویی

روزی زن بدکار از صحرایی می گذشت. سگی را دید از پا افتاده و از تشنگی داشت می مرد. دلش به حال آن حیوان سوخت. این ور آن ور نگاه کرد. از حسن تصادف در آن نزدیکی چاه آب را پیدا کرد. کفش خود را با روسری بسته، کمی آب کشید و با عجله نزد سگ آمد و چند قطره آب در دهانش ریخت و از مرگ نجاتش داد. سگ چشم باز کرد و دُم خود را جنبانید و پای زن را بخشید. روز دیگر بزرگی در خواب دید که خداوند تعالی تمام گناهان این زن را بخشیده است.

خواهی که خدای بر تو بخشد با خلق خدای کن نکویی

(سعده)

فرهنگ

از پا افتاده : گرا پڑا تھا، نڈھال پڑا تھا
این ور آن ور : اوھرا وھر

داشت می مرد : جان نکل رہی تھی، مر رہا تھا حُسْنِ اتفاق

دلش سوخت : اسے بہت رحم آیا، اس کا جی کڑھا. روسری : وہ کپڑا جو عورتیں سر کو لپیٹ لیتی ہیں، دوپٹا

با عجله : جلدی سے

از مرگ نجاتش داد : اسے مرنے سے بچایا

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے۔

۱- چہ نوع زنی از صحرامی گذشت ۹

۲- زن بدکار ای در صحراء چه دید ۹

۳- زن چہ طور آب از چاه کشید ۹

۴- بعد از آب خوردن سگ چه کرد ۹

۵- بزرگی در خواب چه دید ۹

۶- روزی، صحرایی، سگی اور بزرگی ان چار اسموں کے آخر میں ”ی“ ہے، لیکن اسی سبق میں آگے دور مقام پر ”سگ“ اور دو مقام پر ”زن“ آیا ہے۔ دونوں کا فرق بیان کیجیے۔

۷- داشت می رفت و دارد می رود کو اپنے جملوں میں استعمال کیجیے۔

۸- فارسی میں ترجمہ کیجیے۔

۹- ہمیں انسانوں کے ساتھ حسن سلوک سے پیش آنا چاہیے۔

۱۰- مخلوق خدا کے ساتھ نیکی کرنی چاہیے۔

۱۱- اس کے دل میں رحم آگیا۔

۱۲- اس نے کتنے کو پانی پلایا۔

درس سی و یکم

بهرما مشکل گشا علم است، علم

مردوzen را رهنا علم است، علم
آشکار و برملا، علم است، علم
باعث نشوونما علم است، علم
بهرما مشکل گشا علم است، علم
روح رانور و ضیا علم است، علم
موجدارض و سما علم است، علم

در جهان واجب به ما علم است، علم
آنچه پیغمیر به ما واجب نمود
کودکان را در زمان کودکی
گرگره در کار ما افگند چرخ
هر که بی علم است، انسانش مخوان
از برای علم، عالم خلق شد

احتیاج است آنکه ما راخوار کرد
رفع ما يحتاج ما، علم است، علم

(آقا سید اشرف الدین رشتی)

فرهنگ

گره در کار افگندن : مشکل پیدا کرنا، دشواری $\ddot{\text{ذ}}\text{النا}$

موجد : ایجاد کرنے والا

ما يحتاج : وہ چیز جس کی ضرورت ہے، ضرورت

نشوونما : بڑھنا

ضیا : روشنی

ارض و سما : زمین و آسمان

خوار کردن : ذلیل کرنا، رسوا کرنا

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے۔
- ۱- عالم چرا خلق شد ؟
 - ۲- علم برای روح چیست ؟
 - ۳- ما را کہ خوار کرد ؟
 - ۴- مرد و زن را چہ چیز را هنما است ؟
 - ۵- هر کہ بی علم است اور اچہ می خوانیم ؟
 - ۶- اس لفظ کو زبانی یاد کیجیے اور اس کا اردو ترجمہ لکھ لیجیے۔
 - ۷- ”مخوان“ کس فعل کا کون سا صیغہ ہے ؟
 - ۸- مرد و زن، آشکار و برملا، نشوونما، نور و ضیا، ارض و سما کیسے مرکب ہیں ؟
-

درس سی و دوم

عید فطر

عید فطر بزرگترین جشن اسلامی مسلمانان است۔ مسلمانان این جشن را هر سال اول شوال می گیرند۔ مسلمانان در تمام ماہ رمضان المبارک روزہ می گیرند و در آخر این ماہ مبارک وقتی ماہ شوال رامی بینند، آن را هلال عید می نامند۔ روز عید ہمہ بہ

این جهت خوشحال می شوند که خداوند عالم توفیق بخشید تا احکام و اعمال ماه رمضان را عمل نمودند. چند روز قبل از عید، مردم به خویشان و دوستان خود کارت تبریک می فرستند.

روز آخر رمضان المبارک همه کس از پیرو جوان وزن و مرد نزدیک غروب برای دیدن ماه پشت بام می آیند و بیتابانه به افق غرب نگاه می کنند. مخصوصاً بیست و نهم ماه همه روزه داران خیلی مشتاقند که ماه را ببینند. دخترها وقتی که هلال را می بینند و یا صدای های "ماه عید" فردا عید می شود به دستهای شان هنا می بندند. مردان شیرینی و رشته می خرند. خانم ها لباس نومی دورند. همه منتظر هستند هرچه زودتر شب بگذرد و صبح بباید. صبح که طلوع کرد تمام اعضای خانه حمام می کنند. لباس های نور شیک می پوشند. عطر می زنند والله اکبر گویان به طرف عیدگاه می روند. قبل از نماز همه کس به فقیران و مساکین فطرانه می پردازند. به خانه های خویشان و دوستان می روند و بعضی ها به بازی می پردازند. بزرگان خانواده بچه ها را عیدی می دهند. تمام روز با خوشی و شادمانی می گذرد. در این جشن فرختنده بچه ها از همه بیشتر شادمان و خندان می باشند.

فرهنگ

همه کس : هرآدمی، سارے لوگ	همه : سب
به این جهت : اس وجہ سے	اصل : دراصل، حقیقتاً
بسلامتی : صحت وسلامتی کے ساتھ	خوشحال : خوش
کارت تبریک : عید کارڈ، مبارک باد کا کارڈ	رعایت نموده : بجالایا ہے

نزدیک غروب : سورج چھپنے سے قریب	افتخار می ورزد : فخر کرتا ہے
غوغائی بپا می شود : ایک شور گج جاتا ہے	رشته : سویاں
اعضای خانہ : گھر کے افراد	شیک : اجلایا جلے
فطرانہ می پردازد : فطرانہ ادا کرتا ہے	بغل می کنند : بغل گیر ہوتے ہیں
خویشان : رشتہ دار	باد بادک : پنگ
ہوا می کنند : اڑاتے ہیں	فرخندہ : مبارک
بہ بازی می پردازنڈ : کھیل یا کھیلوں میں لگ جاتے ہیں	صبح کہ طلوع کرد : اب صبح ہوئی، صبح جو ہوئی تو

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کے جوابات فارسی میں دیجیے۔

۲- روز عید ہمہ کس چرا خوشحال اند ۹

۳- کدام کس بیشتر خوش وقت است ۹

۴- هر طرف چہ صدائی بلند می شود ۹

۵- دختر ہا چہ می کنند ۹

۶- بعد از نماز عید چہ می کنند ۹

۷- مندرجہ ذیل جملوں میں سے اسم موصول چیز ہے ؟

(الف) مردی کہ می آید برادر من است۔

(ب) زنی کہ می رفت عمه ام بود۔

(ج) بچه ای که درس می خواند برادرزاده من است.

(د) کسی که بر صندلی نشسته است آموزگار است.

۳- هلال ، عید ، لباس اور فطرانه کو اپنے جملوں میں استعمال کجیے۔

۴- شادان اور خندان مفت حالیہ ہیں۔ ریختن ، گریختن اور گریستن سے بھی ایسی ہی صفات بنائیے۔

درس سی و سوم

خوار بار فروشی

روزی احمد و حامد ہمراہ با پدر خود به خوار بار فروشی رفتند . دم در که رسیدند ،

صاحب مغازہ جلو آمد و بالبخندی گفت " خوش آمدید "

صاحب مغازہ : خواہش می کنم بفرمایید داخل ، چہ می خواهید ؟

احمد و حامد : السلام علیکم

محمود : لطفاً یک کیلو قند و یک شیشه شربت صندل به من بدهیں .

(فروشنده قند رامی کشد و شیشه شربت را از ویترین در آورده روی میز می نہد)

فروشنده : دیگرچہ لازم دارید ؟

محمود : بلی یادم آمد چیزهای دیگر هم لازم دارم .

صاحب مغازہ : بلی آقا بفرمایید چہ تقدیم کنم .

محمود : عرض می شود کہ یک کیلو روغن نباتی و دو کیلو لپه و یک کیلو

ماش، نیم کیلو لوبیا و سه قالب صابون رخت شویی و چهار قالب صابون حمام و
یک قوطی چای و یک بسته نمک ساییده و نیم کیلو زرد چوبه و یک سیر ادویه
(زیره، هل سیاه، میخنک، فلفل سیاه و دارچین)

(فروشنده در ظرف چند دقیقه هما چیزرا حاضر می‌سازد)

فروشنده : دیگرچه فرمایشی دارید ۹

احمد : پدر جان ! برای ما یک شیشه شربت باadam بخرید.

محمود : حامد جان ! شما چیزی نگفتید. برای شما چه بخرم.

حامد : پدر جان . برای من یک بسته شکلات و یک جعبه بسكویت بخرید.

احمد : بابا جان ! یادت نزود، صابون رختشویی و صابون حمام هم لازم است.

محمود : آفرین پسرم، مامان تان یک بسته چای، نمک و فلفل
همه خواسته بود. (فروشنده همه چیزرا فوری حاضر می‌سازد و محمود از
او صورت حساب می‌خواهد).

فروشنده : (صورت حساب را به دست محمود می‌دهد و می‌گوید)
بفرمایید صورت حساب.

محمود : چقدر شد ۹

فروشنده : دویست و پنجاه روپیه

محمود پول می‌پردازد و به صاحب مغازه، خدا حافظ می‌گوید.

صاحب مغازه : به سلامت. خیلی خیلی خوش آمدید آقایان -

فرهنگ

خوار بار فروشی :	کھانے پینے کی چیزوں کی دکان	دم در :	دروازے پر
صاحب مغازہ :	دکان دار	بالبخندی :	ایک مسکراہٹ کے ساتھ
برنج :	چاول	فلفل :	مرچ
کشید :	تولا	ویترین :	شیشے کی الماری، شوکیس
روغن نباتی :	بناپتی گھنی	لپہ :	چنے کی دال
صابون رخت شویی :	کپڑے دھونے کا صابن	بستہ :	پیکٹ
شکلات :	چاکلیٹ	بسکویت :	بیکٹ
صورت حساب :	بل	پرداختن :	ادا کرنا
سیر :	ایرانی سیر تقریباً ۵۷ گرام کے برابر ہوتا ہے		

تمرین

- درج ذیل سوالات کے جوابات فارسی میں لکھیے۔
- احمد و حامد با پدر خود بہ کجا رفتند ۹
- چون دم در رسیدند صاحب مغازہ چہ کرد و چہ گفت ۹
- ادویہ یعنی چہ ۹
- محمود بہ احمد و حامد نگاہ کرده و چہ گفت ۹
- محمود بہ حامد چہ گفت وا چہ جواب داد ۹
- ۲- می روم ، دارید ، گفت اور بخرید کو جملوں میں استعمال کیجیے۔

2-فارسی میں ترجمہ کیجیے۔

(الف) حامیاں تم نہیں بتایا کہ تمہارے لیے کیا خریدوں؟

(ب) اب آجان، مجھے یہاں سے کسی چیز کی ضرورت نہیں؟

(ج) پیارے بیٹے! کوئی چیز تو خرید لو۔

(د) بہت اچھا آپ تھوڑی سی مٹھائی میرے لیے بھی خرید لیجیے۔

3- بدھید، بخرید کون سے فعل ہیں۔ رفت، کوفتن، دوختن سے بھی ایسے ہی افعال بنائے۔

درس سی و چہارم

خندہ کنیم

کرایہ تاکسی

شخصی کنار خیابان از راننده تاکسی سوال کرد۔

آقای راننده: از اینجا تا ایستگاہ راہ آهن چه قدر کرایہ می گیری؟

راننده: بیست روپیہ

مسافر: برای این اثاثیه من چه قدر خواهی گرفت؟

راننده: اثاثیه را مفت می برم۔

مسافر: پس شما این اثاثیه را ببرید و من پیادہ می آیم۔

فرهنگ

راننده تاکسی : ٹیکسی ڈرائیور

اثاثیہ : سامان

خیابان : سڑک

ایستگاہ راه آهن : ریلوے اسٹیشن

پیادہ : پیدل

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کا فارسی میں جواب دیجیے۔

۲- شخص از راننده تاکسی چہ سوال کرد ۹

۳- راننده تاکسی چہ جواب داد ۹

۴- مسافر باز چہ پرسید ۹

۵- راننده اثاثیہ را چطور می برد ۹

۶- سپس مسافر چہ گفت ۹

۷- خواہی گرفت، ببرید اور می آیم کس کس فعل کے کون کون سے صینے ہیں؟

۸- مندرجہ بالائیوں افعال کی گردانیں کیجیے۔

۹- یہ لطیفہ اردو میں لکھیے۔

درس سی و پنجم

اتوبوس

احمد و حامد میخواستند که امروز زود به مدرسه بروند. راننده خود، رفیق را صدا زدند
که آنها را ببرد مدرسه.

رفیق: صبح بخیر آقایان. ولی عرض میشود که ماشین مان امروز اصلاً روش
نمی شود، شاید با تریش خالی شده. من امروز این را می برم تعمیرگاه چون تعمیرات
دیگری هم میخواهد. شما لطفاً با وسیله عمومی یعنی اتوبوس تشریف ببرید.

احمد: خیلی خوب. حامد جان! بیا زود برویم ایستگاه اتوبوس که نزدیک منزل
ماست (احمد و حامد از منزل خارج شده می روند طرف ایستگاه اتوبوس)

حامد: برادر جان! شانس آور دیم. ماشین آمد. راننده پشت فرمان نشسته دارد بوق
میزند شاید ما را دیده و میخواهد زود بیاییم بچه ها زود قدم برداشتند و سوار اتوبوس
شدند. راننده دنده عوض کرد و اتوبوس حرکت کرد و راه افتاد. صندلی ها همه پر
بود. فقط احمد جا پیدا کرد و حامد در وسط صندلی ها ایستاد.

ایستگاه بعدی خانمی سوار می شود ولی جای نشستن نیست. احمد فوری بلند
می شود و می گوید بفرمایید خانم!

خانم: نه آقای عزیز. شما بفرمایید. شما چون اول آمدید باید بنشینید و منکه بعد از
شما آمد باید سرپا باشم.

احمد: اشکالی ندارد خانم. معلم ما بما پند داده که اگر جانباشد. جوانان باید سرپا
باشد و به خانمها و سالمدان جا بدھند. شما بفرمایید.

خانم: (می نشیند و می گوید) سلامت باشید. خیلی متشرکرم آقای عزیزا
کمک راننده: بچه ها کجا میخواهید بروید.

احمد: بليط بيست پيسه ئى بما بدهيد و دبیرستان مسلم مودل مارا
پياده کن. (اتوبوس با حد اکثر سرعت خیابان ميرفت و هنوز فقط دو كيلومتر
رفته بودند که راننده يكدفعه ترمز، کشيد و اتوبوس را نگهداشت)

حامد: چه شد آقای راننده؟

راننده: گمان ميکنم ميخي داخل لاستيك عقبی پنجره شده.
کمک راننده آمد پائين. زير بدنه رفته ديد و گفت: اين لاستيك که اصلاً باد ندارد.
خداراشکر که چرخ جلوبي پنچر نشد والا تصادف ميشد.

راننده: به کمک راننده گفت: زود باش چرخ يدکي را ببارو عوضش کن. چرخ را
عوض کرده. دوباره راه افتادند.

هنوز دو سه کيلومتر رفته بودند که راننده باز اتوبوس را نگهداشت.
احمد: چه شد آقای راننده؟

راننده: اينجا پمپ بنزين است. ميخواهيم از اينجا کمي سوخت بگيريم.
حامد: موتور اين اتوبوس با بنزين کار ميکند يا با روغن سياه.

راننده: اين روزها موتورهای اتوبوس ها اغلب با روغن سياه کار ميکند.
بنزين را فقط در ماشين هاي شخصي ميريزند. (سوخت گرفته دو مرتبه راه افتادند
چند کيلومتر رفته بودند که کمک راننده صدا زد): ايستگاه دبیرستان مسلم مودل.
احمد و حامد پياده شدند و رفتند به مدرسه.

(محمد شير حسین مرحوم)

فرهنگ

روشن نمی شود : شارٹ نہیں ہوتی	شوفر : ڈرائیور
تعمیر : مرمت	باتری : بیٹری
ایستگاہ : بس اشٹاپ	وسیلہ : ڈریچہ آمدوفت
خاری : ایک کانٹا	وقتی کہ : جس وقت
راننده : ڈرائیور	شانس : موقع
بوق : ہارن	پشت فرمان نشستہ : سٹرینگ پر بیٹھنا
کمک راننده : کنڈ کیٹر	دنده زد : گنیر لگایا
نگہداشت : روک لی	ترمز : بریک
بدنه : باڈی	لاستیک : ٹائر
چرخ جلویی : اگلٹاٹر	تصادف : حادثہ، ٹکراو
پمپ بنزین : پڑول پمپ	چرخ ید کی : فالتوٹاٹر
روغن سیاہ : ڈیزیل	موتور : انجن
ماشین شخصی : ذاتی کار	دو مرتبہ : دوبارہ
سوخت : انجن میں جو چیز جلتی ہو اسے کہتے ہیں۔ (پڑول، ڈیزیل وغیرہ) یعنی ایندھن	
با حد اکثر ساعت خیابان : اس سڑک پر جتنی زیادہ سے زیادہ رفتار (کی اجازت تھی)	

- ۱- درج ذیل سوالات کا فارسی میں جواب دیجیے۔
- ۱- احمد و حامد راننده خود را چرا صدا زندن ۹
 - ۲- راننده چہ عرض نمود ۹
 - ۳- شانس آور دیم، یعنی چہ ۹
 - ۴- راننده کجا نشستہ بود و چرا بوق میزد ۹
 - ۵- چون خانمی سوار شد احمد چہ کرد و چہ گفت ۹
 - ۶- صدا زندن، تمام شدہ، ماشین آمد، پیادہ کن، بوق می زند، کیسے افعال ہیں؟
 - ۷- اس سبق سے پانچ اسماے نکرہ یا عام جن کر لکھیے۔
 - ۸- اس درس میں سے چار اسماے معرفہ یا خاص جن کر لکھیے۔
-

درس سی و ششم

مادرِ ملت

خانم فاطمہ جناح را ”مادرِ ملت“ می گویند۔ او خواهر کوچک حضرت قائد اعظم بود۔ وڈر سال ۱۸۹۱ میلادی در شهر کراچی به دنیا آمد۔ زندگانی خود را فدائی برادر بزرگ خود کرده بود۔ قائد اعظم نیز مثل یک برادر شفیق بہ خواهر فدائکار خود مهر می ورزید۔

در تمام زندگانی این خواهر و برادر باهم بودند۔ قائد اعظم هر کجا کہ می رفت فاطمہ همراه شان بود۔

فاطمه چون می دانست که برادر بزرگوارش به یک کاری عظیم کمر بسته است، در همه حال به خدمت اومی پرداخت. هر کاری که از دستش ساخته بود هیچ وقت خود داری نمی کرد. همیشه مواضع او بود. سفر باشد یا حضر، غذای برادر را تحت نظرات خود تهیه می کرد. وقتی که قائد بیدار بود، فاطمه نیز بیدار می ماند. اگر گاهی قائد اعظم مریض می شدند، خودش به ایشان دارو می داد و از بارگاه خدای متعال برای بهبود شان دعا می کرد.

مثل قائد اعظم، فاطمه نیز در تشکیل پاکستان خدمات شایانی را انجام داد و سهمی عظیم دارد.

با این که تحصیلات خود را در اروپا به پایان رسانیده بود ولی هیچ تحت تاثیر دین و آیین اروپاییان قرار نگرفت بلکه طرز زندگی اسلام را بیشتر دوست داشت. همیشه لباس اسلامی می پوشید و مثل یک خانم مسلمان زندگی می کرد. بدین جهت است که مردم اورا بالقب "مادرِ ملت" یاد می کنند. در خانه همیشه ملايم حرف می زد و برخادم های خود هیچ خشم نمی گرفت.

او در سال ۱۹۶۷ میلادی در کراچی فوت کرد. ما همه از دل و جان ممنون احسانات مادرِ ملت می باشیم.

فرهنگ

شفقت : مہربانی

فدا کار : قربانی دینے والا

ملت : قوم

شفیق : مہربان، بھت کرنے والا

حضر : وطن میں رہنا

می پرداخت : مصروف رہتی تھی

تحت نظارت : زیرگرانی	تهیہ می کرد : تیار کرتی تھی
تشکیل : بنا	متعال : خدا کی صفت ہے۔ بزرگ
سهم : حصہ	خدمات شایانی : خدمات شائستہ
تحصیلات : علم کا حصول، تعلیم	ممنون : احسان مند، شکرگزار
	آبین : طریقہ، طرز معاشرت
	مواظب : وہ آدمی جو ہمیشہ کسی کام کی دیکھ بھال کرتا ہے، نگران اور پابند

تمرين

- ۱- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے۔
 - ۲- مادرِ ملت کی بود ۹
 - ۳- مادرِ ملت کدام طرز زندگی را بیشتر دوست میداشت ۹
 - ۴- وفاتش در کدام سال و کجا اتفاق افتاد ۹
 - ۵- در خانہ طرز حرف زدن مادرِ ملت چہ طور بود ۹
 - ۶- پہلے پیر اگراف کا رد ترجمہ لکھیے۔
 - ۷- شفیق ، فدائکار ، مواظب اور بہبود کو اپنے جملوں میں استعمال کیجیے۔
-

درس سی و هفتم

چوپان دروغ گو

چوپانی گاه، گاه بی سبب فریاد می کرد. "گرگ آمد، گرگ آمد" اهل ده این فریاد را شنیده برای نجات او و گوسفندانش به سوی او می دویدند. ولی می دیدند که گرگی آنجا نیست و چوپان آنها را مسخره کرده است. چند نوبت آن چوپان همین طور شوخی کرد و از غوغای خویش اهل ده را گرد خود جمع می کرد.

از قضا روزی یک گرگ به گله زد. چوپان فریاد می کرد "گرگ، گرگ" ولی مردم گمان کردند که این چوپان باز دروغ می گوید. چوپان از وحشت به هرسومی دوید و بانگ می زد "ای مردم! گرگ گوسفندان مرا خورد" ولی کسی به کمک او نرفت، چوپان تنها ماند و گرگ گوسفندان او را درید.

چوپان غمناک در حالت پشیمانی و نگرانی به سوی ده آمد. مردم گفتند که این نتیجه دروغ تواست.

فرهنگ

مسخره کرده است : اس نے مذاق کیا ہے

نجات : بچاؤ، رہائی

ملتقت نشد : کسی نے توجہ نہ کی

از قضا :اتفاقاً

نگرانی : فکر، پریشانی

کمک : مدد

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کافارسی میں جواب دیجیے۔
- ۲- چوپان گاہ گاہ چہ میکرد ۹
- ۳- اهل ده چہ میکردند ۹
- ۴- روزی کہ گرگ بگله زد، چوپان چہ کرد ۹
- ۵- مردم چہ گمان کردند ۹
- ۶- چون چوپان غمناک سوی ده آمد، مردم به او چہ گفتند ۹
- ۷- اس سبق کے فرنگ میں لکھے ہوئے فارسی الفاظ میں سے کوئی سے چار کو اپنے فارسی جملوں میں استعمال کیجیے۔
- ۸- خالی جگہ پر کیجیے۔
- ۹- چوپانی گاہ گاہ بی سبب فریاد گرگ آمد گرگ آمد۔
- ۱۰- چند نوبت آن چوپان همین طور کرد۔
- ۱۱- از قضا روزی یک گرگ زد۔
- ۱۲- چوپان از وحشت بہ هر سومی دوید و می زد۔
- ۱۳- اس سبق میں سے کوئی سے فعل ماضی مطلق اور دو ماضی استمراری چن کر علیحدہ علیحدہ لکھیے۔
-

درس سی و هشتم

احوال پرسی

احمد و حامد در صحن خانه خود زیر درخت نشسته بودند که پستچی آمد و نامه گوهر که دوستشان بود، بدست شان داد. نوشته بود من چند روز است مريض ام.
باهم مشوره کردند فردا باید برويم و ازش احوال پرسی کنیم.

احمد : السلام عليکم آقای گوهر. حال شما چه طور است؟^۹
گوهر : (در حالیکه روی تخت خواب دراز کشیده بود) گفت : خیلی خوش آمدید.

متشرکم قربان. حالا کمی بهترم

حامد : گوهر جان ! چه کسالتی داشتید. رنگت چقدر زرد شده.

گوهر : تب نوبتی داشتم. پزشک گفته مالاریا بوده.

احمد : حالا هم قرص و دارو می خورید.

گوهر : دو سه روز است که نخوردم، ولی قبل از آن هم روزی سه بار دوا می خوردم و
امپول می زدم دکتر توصیه کرده که حداقل یک هفته استراحت کنم و غذایم فقط
آب میوه و شیر است.

حامد : پزشک راست گفته است. مگریادت نیست که ما در کتاب هم خواندیم که
پرهیز از علاج بهتر است.

احمد : ان شاء الله زود بهتر خواهد شد. حالا ما مرخص می شویم. خدا حافظ
گوهر : به سلامت. سلام بندۀ را به پدر محترم خود برسانید.

فرهنگ

باہم : آپ میں
باید برویم : ہمیں جانا چاہیے۔
کسالت : ناسازی طبع، بیماری
آمپول : یٹکا
توصیہ کرد : ہدایت کی

پستچی : ڈاکیا
مشورت کر دند : صلاح کی
روی تخت خواب : بستر پر
تب نوبتی : باری کا بخار
حدائق : کم سے کم
مرخصیم : رخصت ہوتے ہیں، اجازت دیجیے

تمرین

- ۱- درج ذیل سوالات کا فارسی میں جواب دیجیے۔
 - ۱- احمد و حامد کجا نشستہ بودند؟
 - ۲- آنجا کہ آمد و بdest شان چه داد؟
 - ۳- احمد و حامد باہم چہ مشورہ کر دند؟
 - ۴- احمد بے خانہ گوہر رسیدہ بے او چہ گفت؟
 - ۵- او در چہ حال بود و چہ جواب داد؟
 - ۶- گوہر چہ کسالتی داشت؟
 - ۷- باید برویم، کشیدہ بود، میخوردم اور خواهد شد فعل کی کون کون سی تسمیں ہیں؟ سب کی گردانیں لکھیے۔
 - ۸- خالی جگہ پر کریں۔
 - ۹- گوہر جان چہ داشتید؟
 - ۱۰- تب نوبتی داشتم پزشک گفتہ بود۔
 - ۱۱- پزشک توصیہ کر دے یک ہفتہ کنم۔
 - ۱۲- بے پدر محترم خود بر سانید۔
 - ۱۳- ”چہ“ کلمہ استفہام ہے یعنی سوال کے لیے آتا ہے آپ کہ، کجا، چرا، کسی اور چطور کو اپنے فارسی جملوں میں استعمال کیجیے۔
-